

PAPER DETAILS

TITLE: IBNU'T-TAYYIB ES-SERAKÎ'NIN DÎVÂN'I'NDAKI HZ. PEYGAMBER METHİYELERİ

AUTHORS: Mevlüt ÖZTÜRK

PAGES: 137-172

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1188269>

– Hakemli Makale –

İBNU’T-TAYYİB EŞ-ŞERAQÎ’NİN DÎVÂNÎ’NDAKİ HZ. PEYGAMBER METHİYELERİ

Mevlüt ÖZTÜRK

Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniv. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi,
Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı
mevlutozturk@erbakan.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-5711-520X>

ÖZ

Sözlükte “övmek, birinin ya da bir şeyin güzel özelliklerini söyleme” anlamındaki medih, Arap şiirinde en çok işlenen konular arasında yer alır. Çünkü insanın hayatında övme ve övülme isteği hep varolmuştur. Kur’an-ı Kerim’de başta Allah Teâla, diğer Peygamberler, iman edenler ve âhiret âlemi ile ilgili bir çok şey övülmüştür. Aynı şekilde hadislerde de başta sahabe olmak üzere iman edip din uğrunda her şeyini ortaya koyan müminler övülmüştür. Gerek Kurân’ın gerekse de Hz.Peygamber’in bu övgülerini kendilerine örnek alan şairler tarafından Allah’ın yüce özelliklerinin dile getirildiği övgü şiirleri ve başta Hz. Peygamber olmak üzere diğer Peygamberleri, sahabe ve ümmeti öven şiirler yazılmıştır. Hz. Peygamber’i metheden çok sayıda şair tarafından sayısız şiirlerin söylenmesi sonucunda da medihler içeren müstakil şiir divanları ortaya çıkmıştır.Hz. Peygambere methiye nazmeden bu şairlerden biri de İbnu’t-Tayyib eş-Şeraqî’ dir. Şairin *Dîvân*’ının çoğunluğu Hz. Peygamber methiyelerinden oluşmaktadır.

Bu çalışmada XVII. Yüzyılın son çeyreği ve XVIII. Yüzyılın ilk çeyreğinde Fas (Mağrib) bölgesinde yaşamış önemli şairlerden İbnu’t-Tayyib eş-Şeraqî’nin *Dîvân*’ındaki methiyeleri muhtevâ bakımından incelenmiş, ayrıca şairin hayatı ve eserleri hakkında genel bir bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İbnu’t-Tayyib, Dîvan, Methiye, Fas,Teşbih

PRAISES FOR THE PROPHET MUHAMMAD IN IBNU’T-TAYYIB AL-SHERAQÎ’S POEMS

Medih, which means in the dictionary “praising, saying the good features of someone or something”, is one of the most studied topics in Arabic poetry. Because there has always been the desire to praise and to be praised in human life. In the Qur’an, many things have been praised, first of all, Allah and then other Prophets, believers and the world after-life. Likewise, in hadiths especially the companions and the believers,

* Bu makale, yazarın Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırladığı İbnu’t-Tayyib eş-Şeraqî ve Şiiri adlı doktora tezinden üretilmiştir.

who believed and devoted everything for the sake of religion, have also been praised. Poems of praise in which the features of Almighty Allah were mentioned and the poems which praised especially the Prophet Muhammad and other Prophets, Companions and Ummah were written by the poets who took the praises of both the Qur'an and the Prophet Muhammad as examples for themselves. As a result of countless poems by many poets praising Prophet Muhammad, independent poetry divans containing medihis emerged. One of these poets who wrote praises for the Prophet Mohammed was Ibnu't-Tayyib eş-Şeraķî. Majority of the *Dîvân* of the poet consists of the praises for the Prophet Mohammed.

In this study, the praises in the Divan of Ibnu't-Tayyib al-Sheraqi who was one of the most important poets living in Morocco (Magrib) between the final quarter of 17th century and the first quarter of 18th century have been analyzed in terms of content and also a general information has been given about the life and works of the poet.

Keywords: Ibnu't-Tayyib, Dîvan, Praise, Morocco, Simile

Giriş

İbnu't-Tayyib eş-Şeraķî, Fas'ta ilim ehli bir ailede dünyaya gelmiş, ilk eğitimi babası başta olmak üzere ailesinden almış, Arap dili ve edebiyatı ile dinî ilimlerde çeşitli hocalardan ders alarak yetişmiş ve genç yaşta birçok ilimde icazet vermiş bir âlimdir. Fas'ın çeşitli ilim meclislerinde dersler veren İbnu't-Tayyib, dönemin siyâsî şartlarının kötü olmasından dolayı Medine'ye hicret etmiş, buradaki ilim meclislerinde dersler vermiş ve öğrenciler yetiştirmiştir. Bereketli bir ömrün sonunda da bu mukaddes şehirde vefât etmiştir.

İbnu't-Tayyib farklı alanlarda eserler telif etmiştir. *İdâetu'r-Râmûs* adlı eserindeki ifadesinden şairin bir *Dîvân*'ının da olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu *Dîvân*'ın tamamı günümüze ulaşmamıştır. Divandan günümüze ulaşan sadece, müellifin mevcut eserlerinin içerisinde yer alan kasîdeleri, maktû'aları ve beyitlerinden bir kısmıdır. Bugün şairin 709 beyti, Dr. Abdulâlî el-Vedğîrî tarafından tahkik edilerek İbnu't-Tayyib'in *Dîvân*'ı olarak neşredilmiştir.

Şair *Dîvân*'ında 230 beyit ile Hz. Peygamber'i methetmiştir. Bu medihler *Dîvân*'ının yaklaşık % 33'ünü, *Dîvân*'da yer alan medihlerin ise % 60'ını oluşturmaktadır. Şair bu peygamber methiyelerinde; diğer şairlerin Peygamber methiyelerinde olduğu gibi¹, Hz. Muhammed'in (SAV) doğumuna, nesebine, şirkin onunla ortadan kalkıp karanlığın yok oluşuna, güzel ahlâkına, fiziki yapısına, mucizelerine, şefâatine, ondan yardım talep edilmesine, ona duyulan özleme, onun yaşadığı kutsal mekânlara, dünyanın onun sayesinde yaratıldığına, ona salât ve selam getirmenin faziletlerine, ehl-i beyte ve

¹ Mehmet Mesut Ergin, Osmanlı Dönemi Arap Şiirinde Peygamber Methiyeleri, *Marife*, 2007, Sayı:1, s.120.

ashabına övgüye dair birçok konuya yer vermiştir. Şair için *Dîvân*'ındaki en önemli kasîdeleri Hz. Peygamberi methettiği bu şiirleridir.

İbnu'Ť-Ťayyib eş- ŞeraŤî'nin Yaşadığı Dönem'de Fas'ın (Mağrib) Durumuna Genel Bakış

İbnu'Ť-Ťayyib'in yaşadığı dönemin, onun şahsiyetinin oluşmasında ve ilmî hayatında büyük bir etkisi olmuştur. Şairin yaşadığı bu dönemde Fas, Alevî şeriflerinden Mevlây b. İsmail ve ondan sonra da oğulları tarafından yönetilmiştir. Mevlây b. İsmail'in ölümünden sonra oğulları arasında taht kavgaları meydana gelmiş, bu da ülkede yıllarca süren bir istikrarsızlığı ve anarşiyi beraberinde getirmiştir. İbnu'Ť-Ťayyib bu nedenle Medine'ye göç etmek zorunda kalmış, uzun bir dönem burada yaşadktan sonra Medine'de vefat etmiştir.²

Şairin şahsi ve ilmî hayatında büyük bir yeri olan Fas'ın bu durumunu tespit etmek, özellikle de Mevlây b. İsmail'in ölümünden sonra oğulları arasında meydana gelen taht kavgaları neticesinde, ülkenin uğradığı ekonomik ve sosyal çöküşünün ardından kargaşaya sürüklenmesinin sonucu İbnu'Ť-Ťayyib'i Medine'ye istemeyerek göç etmek zorunda bırakan nedenleri belirtmek ve genel olarak bu döneme ışık tutmak için XVII. ve XVIII. Yüzyılda Fas'ın (Mağrib) durumunu incelemek faydalı olacaktır.

İbnu'Ť-Ťayyib'in yaşadığı dönem ikiye ayrılmaktadır: Şairin h. 1110-1139 yılları arasında yaşadığı -Mevlây İsmail'in yönetimde olduğu ve istikrar dönemi olarak adlandırılan- ilk dönem ve şairin 1139-1170 yılları arasında yaşadığı -Mevlây İsmail'in oğulları arasındaki çekişmelerin meydana geldiği ve bunun neticesinde toplumunda kargaşa ve sıkıntıların hâkim olduğu ve bu sıkıntılar neticesinde de hicret etmek zorunda kaldığı- ikinci dönemdir.³

İbnu'Ť-Ťayyib'in Fas'ta yaşadığı dönemin tamamında Fas, Mevlây İsmail b. Muhammed ve Mevlây İsmail b. Muhammed'in oğulları tarafından yönetildiğinden Fas'ın siyasî dönemi hakkında sadece bu dönemle sınırlı kalacak şekilde bilgi verilecektir.

Ülkenin en parlak ve müreffeh dönemini yaşadığı Mevlây İsmail'e Meknes'te biat edilmiş, Sultan yeni Fas'ın merkezi olarak da burayı seçmiştir.

² el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 29.

³ el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 30; İbrahim Harekât, *el-Mağrib 'Abra't-Târîh*, 2. b, Dâru'l-Beydâ, 1995, III, 32.

H. 1082 yılında kendisine biat edilen Mevlây İsmail o zaman daha 26 yaşındaydı.⁴

Mevlây İsmail, döneminde ülkenin dört bir tarafında güzel etkiler bırakmak ve ülkedeki birlik, beraberlik ve istikrârı sağlamak için bazı durumlarda şiddet ve baskı politikasını uygulamak zorunda kalmıştır.⁵ Mağribli tarihçiler ülkenin en istikrarlı dönemini yaşadığı Mevlây İsmail b. Muhammed'in otoriteyi sağlamak için şiddet ve baskı yapmasından dolayı kendisini eleştirseler de çoğunlukla bu dönemin Fas için bir istikrar dönemi olduğu konusunda hemfikirdirler.⁶

Mevlây İsmail, bu sükûn ve istikrar ortamının devamını sağlamak, ülkenin güvenliğini korumak, devletin gücünü herkese hissettirmek, ülkenin sınırlarını genişletmek ve ülkenin bazı topraklarını gasp eden yabancı unsurları mağlup ederek kaybedilen toprakları tekrar almak gibi amaçlarla askeri gücünü artırmaya yönelik Mağrib askerî tarihinde benzeri görülmeven bazı önemli düzenlemeler yaptı.⁷

Bu amaçla da Mevlây İsmail yaptığı düzenleme ile iki farklı askeri birlik kurmuştur. Bu askeri birliklerden ilki zenci kölelerden meydana gelen 'Abîdu'l- Buḥârî (Ceyşu'l-'Abîd) alaylarıdır.⁸

Mevlây İsmail devrinde, Mağrib, siyasî yönden en güçlü dönemlerinden birini yaşadı. Sultanın bu güçlü dönemi sağlamasında toplumda mevcut güç odaklarına dayanarak uzun süre başarılı olamayacağını düşünmesi ve sadece kendine bağlı olan bir diğer ordu daha kurmasının da büyük katkısı olmuştur.⁹

Dönemin siyasî hayatı genel olarak değerlendirilecek olunursa dönemin tarihçileri Sultan Mevlây İsmail hakkında her ne kadar sultanın baskıcı olması gibi bazı konularda eleştiriler yöneltse de sultanın yaptığı uygulamaların çoğunun olumlu olduğu konusunda hem fikirlerdir. Ülke Mevlây İsmail döneminde sultanın başta askeri olmak üzere sosyal ve siyasî olarak yaptıkları neticesinde ülkede birlik sağlanmış, ülkenin sınırları genişlemiş, işgalcilerin ellerinde bulunan topraklar yeniden ele geçirilmiş,

⁴ Harekât, *el-Mağrib 'Abra't-Târîḥ*, III, 33.

⁵ el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 30.

⁶ Mevlây Abdurrahmân b. Zeydân, *el-Munzi'ul-Latîf f'l-Mefâḥir*, thk. Abdulhâdi en-Nâzî, 1.b, Dâru'l-Beydâ, 1993, s. 70-77.

⁷ Ceran, *Fas Tarihi*, s. 762; el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 31.

⁸ es-Selâvî, *Kitâbu'l-İstikşâ*, VII, 56-61.

⁹ Ceran, *Fas Tarihi*, s. 762-763.

refah ve bolluk artarak fiyatlar ucuzlamıştır.¹⁰ Dönemde istikrârın sağlanması ile birlikte ülkede güvenlik tam bir şekilde sağlanmıştır.

Mevlây İsmail, ülkede yaptığı bunca güzel uygulamaların ardından kötü örneklerini unutmuşçasına, İslâm tarihinde sık sık rastlanan şehzadeler savaşına yol açan bir icraatta bulundu. 1699 yılında, tarihi bir hata olarak değerlendirilen bu icraatıyla, ülkeyi oğulları arasında taksim etti. Ülkeyi beş eyalete ayırarak, her birinin başına bir oğlunu getirdi ve onların emrine askeri birlikler verdi. Oğulları arasındaki mücadele, daha onun sağlığında başlamıştı.¹¹

Mevlây İsmail devlet yönetiminde otoriter bir şekilde yaklaşık 60 yıl gibi uzun bir dönemi geçirdikten sonra¹² h. 1139 yılında vefat etmiş, sultanın 1139/1727'de ölümünden sonra Mağrib kötü bir döneme girmiştir. Ülkede siyâsî istikrarsızlıklar beraberinde anarşiyi ve bölünmeyi meydana getirmiş bu ise ekonomik çöküntüye neden olmuştur. Bunun sonucunda ülkede açlık ve vebâ yayılmış, bunun sonucunda da binlerce insan ölmüştür.

Mağrib, sultanın oğulları Mevlây Ahmed eŦ-Öehebî, Mevlây Abdulmelik, Mevlây Abdullah, Ali el-A'rac, Muhammed b. 'Arbiye, Mustadî, Zeynelâbidîn arasında 1139-1171/1727-1757 yılları arasında meydana gelen taht kavgaları sebebiyle yaklaşık otuz iki yıl süren anarşi dönemine girdi.¹³ Ülke yeniden rahat ve huzura ancak Mevlây İsmail'in torunu olan Mevlây Muhammed b. Abdullah döneminde (1171-1204/1757-1790) kavuşabildi.¹⁴

Anarşi ortamının hüküm sürdüğü ve taht kavgalarının devam ettiği bu çeyrek asrı aşan süre içinde, ülke büyük tahribata uğradı. Mevlây İsmail tarafından doldurulan hazine bütünüyle boşaltılmış, eserlerin çoğu tahrip edilmiştir. Bazı güç odakları, bu anarşiden istifade ederek eski güç ve kuvvetlerini yeniden kazanmışlardır. Arap ve Berberî kabilelerin yeniden silahlanarak, güç odaklarını oluşturduğu bu süre içinde, Mevlây İsmail tarafından teşkil edilen ve onun vefatından sonraki yıllarda, sultanları nüfuzları altında tutan, köle askeri birlikler (Abîdu'l-Buĥârî), güç kaybına uğramışlar ve de yabancı bir unsur oldukları ve ülkede temel bir halk

¹⁰ el-Vedġirî, *et-Ta'rîf*, s. 33.

¹¹ Abdulazîz İbn Abdillâh, *Târîĥu'l-Mağrib*, II, 15-16; Ceran, *Fas Tarihi*, s. 765.

¹² es-Selâvî, *Kitâbu'l-İstikşâ*, VII, 99.

¹³ es-Selâvî, *Kitâbu'l-İstikşâ*, VII, 114-156; Harekât, *el-Mağrib 'Abra't-Târîĥ*, III, 63; el-Vedġirî, *et-Ta'rîf*, s. 34.

¹⁴ Harekât, *el-Mağrib 'Abra't-Târîĥ*, III, 84.

unsuruna dayanmadıkları için, kuvvetlerini kaybetmişlerdir. Yaptıkları zulümler yüzünden halkın nefretini kazanmanın da etkisiyle, hızlı bir düşüş göstermişlerdir.¹⁵

1. Hayatı

1.1. İsmi ve Nesebi

İbnu't-Ṭayyib *el-Fihristu's-Şuğrâ'sı* olarak adlandırdığı *İrsâlu'l-Esânîd* adlı eserinde babasının künyesini Muhammed et-Ṭayyib b. Muhammed b. Mûsâ b. Muhammed eş-Şeraķî el-Fâsî" olarak vermiştir.¹⁶ Bu bilgiye göre İbnu't-Ṭayyib'in nesebi Muhammed b. Muhammed Ṭayyib b. Muhammed b. Mûsâ b. Muhammed eş-Şeraķî el-Fâsî'dir.¹⁷ Künyesi Ebû Abdullah'tır. İbnu't-Ṭayyib'in bazı eserlerinde bu nesebine "es-Şamîlî"yi (Şumeylî) de eklediği görülmektedir.¹⁸ Babasının adı Muhammed et-Ṭayyib olmasına rağmen terâcimlerde şair İbn Muhammed et-Ṭayyib olarak değil İbnu't-Ṭayyib olarak meşhur olmuştur.

1.2. Doğumu, Yaşayışı ve Ailesi

İbnu't-Ṭayyib 1110/1698'de Fas'ta doğmuştur.¹⁹ İlim, din ve vera sahibi olan aile fertleri arasında yetişmiştir. Şair, baba tarafından dedesi Ebû Abdillâh Muhammed b. Mûsâ'yı "*salih bir âlim ve mâhir bir edib*" olarak nitelemiş, babası Muhammed et-Ṭayyib'i birçok eserinde kendisinden ilim aldığı şeyhlerinin arasında saymış ve ondan bahsetmiştir. İbnu't-Ṭayyib'in Âmine (Mennâne) adındaki kız kardeşinin biyografisini Muhammed b. Cafer

¹⁵ Ceran, *Fas Tarihi*, s. 772-773.

¹⁶ el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 57.

¹⁷ ez-Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmus, Dâru'l-Hediyye*, tsz., I, 3; el-Murâdî, *Silku'd-Durar*, IV, 91; Abdurrahmân b. Hasan el-Cebertî, '*Acâibu'l-Âşâr fi't-Terâcim ve'l-Aḥbâr*', thk. Abdurrahîm Abdurrahmân Abdurrahîm, Dâru'l-Kutubî'l-Mişriyye, 1997, I, 351; Mevlây İdrîs el-Faḍîlî, *ed-Dureru'l-Behiyye ve'l-Cevâhiru'n-Nebeviyye*, Vizâratu'l-Evkâf ve'l-Şuûni'l-İslâmiyye, Mağrib, 1999, II, 336; Muhammed b. Cafer el-Kettânî, *Selvetu'l-Enfâs*, thk. Muhammed Hamza b. Ali el-Kettânî, III, 67; a.mlf., *er-Risâletu'l-Mustaṭrefe*, 6.b., Dâru'l-Beşâir, 2000, s. 85; el-Kettânî, *Fihrisu'l-Fehâris*, II, 1067; İsmail b. Muhammed Emîn b. Mîr Selîm el-Bâbânî el-Bağdâdî, *Hediyyetu'l-Ârifin Esmâu'l-Muellifin Âşâru'l-Muşannefin, Dâru l-İyâit-Turââ el-'Arabî*, Beyrut, II, 331; Ziriklî, *el-A'lâm*, VI, 177; el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 57; Kennûn, *en-Nubûğu'l-Mağribî*, I, 291; Muhammed el-Menûnî, *el-Maşâdiru'l-'Arabiyye li't-Târîhi'l-Mağrib*, Kuliyetu'l-Âdâb ve'l-'Ulûmî'l-İnsâniyye, Rabât, 1983, s. 176; Haccî, *Mu'allimetu'l-Mağrib*, XVI, 5358; Muhammed İbn Tâvî et-Tiṭvânî, *el-Vâfi bi'l-Edebi'l-'Arabiyyi fi'l-Mağribi'l-Akşâ*, 1.b., Dâru's-Şekâfe, 1982, III, 853.

¹⁸ el-Kettânî, *Fihrisu'l-Fehâris*, II, 1067; el-Bağdâdî, *Hediyyetu'l-Ârifin*, II, 331; Kennûn, *en-Nubûğu'l-Mağribî*, I, 291; Haccî, *Mu'allimetu'l-Mağrib*, XVI, 5358; et-Tiṭvânî, *el-Vâfi*, III, 853.

¹⁹ ez-Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs*, I, 3; el-Murâdî, *Silku'd-Durar*, IV, 91; el-Cebertî, '*Acâibu'l-Âşâr*', I, 351; Muhammed b. Cafer b. İdrîs el-Kettânî, *Selvetu'l-Enfâs*, III, 67; el-Kettânî, *Fihrisu'l-Fehâris*, II, 1068; Ziriklî, *el-A'lâm*, VI, 177; Kennûn, *en-Nubûğu'l-Mağribî*, I, 291; Haccî, *Mu'allimetu'l-Mağrib*, XVI, 5358; et-Tiṭvânî, *el-Vâfi*, III, 853; mbsz., *Terâcimu A'yânî'l-Medîneti'l-Munevvera*, s. 57; el-Aḥḍar, *el-Hayâtu'l-Edebiyye*, s. 258.

b. İdrîs el-Kettânî *Selvetu'l-Enfâs*'ta vermiş ve Âmine'nin sâliha, hayırlı bir kadın, gönlü ahirete ve ilim meclislerine düşkün birisi olduğunu, ilim meclislerine katıldığını ve h. 1187 yılında vefat ettiğini ifade etmiştir.²⁰ İbnu'Ť-Ťayyib *'Uyûnu'l-Mevârid* adlı eserinde ailenin diğer bir ferdi halası "Zehrâ"dan ve onun rivayet ettiği muselsel hadislerden bahsetmiş, onu "Musennide" ayrıca "ilimde mâhir, muttakî, dindar şeyha olarak" nitelemiştir. İbnu'Ť-Ťayyib'in bu halası Zehra, Mağrib âlimlerinin önde gelenlerinden Ebû Alî el-Hasen b. Mes'ûd el-Yûsî ile evliydi.²¹ Âlim Yûsî de bu ailenin bir ferdiydi. İbnu'Ť-Ťayyib halası Zehrâ, babası Muhammed et-Ťayyib ve şeyhi İbnu'l-Mesnâvî yoluyla ve ayrıca doğrudan eserlerinden Yûsî'den ilmî nakillerde bulunmuştur.

İlmî ve fikrî çalışmalarla dolu bir hayatın sonunda İbnu'Ť-Ťayyib eş-ŞeraŖî h. 1170/1756 yılında 60 yaşında Medine-i Münevvere'de Mısır, Haleb, Şam ve Türkiye bölgelerine yaptığı seyahatlerin ardından vücudunun ödem yapması²² sonucunda vefat etmiştir. Müellif İbnu'Ť-Ťayyib, Hz. Halime'nin kabri yanında defnedilmiştir.

1.3. İlmî ve Edebî Kişiliği

Kaynaklarda İbnu'Ť-Ťayyib eş-ŞeraŖî, Muhammed b. Süleyman er-Rûdânî ve Hasan el-Yûsî ile birlikte dönemin en meşhur üç âliminden birisi olarak yer almaktadır.²³ İbnu'Ť-Ťayyib aile ortamındaki eğitiminin ardından ilim almak için beldesindeki büyük hocaların meclislerine katılmıştır. Şairin ailesinin ikâmet ettiği yer "Derbu't-Ťavîl" ile İbn Şâzelî'nin derslerini verdiği evi, Muhammed b. İdrîs el-'Arabî ve diğer âlimlerin derslerini verdikleri Kharaviyyîn Mescidi, Şeyh Ebû 'Abbas el-Vicârî'nin ders verdiği Endelüs Mescidi ve Reşîdiye medresesi, uzun zaman kendisinden ayrılmadığı Şeyh Mesnâvî'nin derslerini verdiği Mevlâ İdrîs Mescidi, İbnu Zekrî ile Meyyâre'nin ilmî dersler verdiği Şâğa'daki 'Iyâd Mescidi ve ülkenin dört bir yanına yayılan bu gibi mescitlerin arasında mekik dokurcasına dersler almıştır.²⁴

İbnu'Ť-Ťayyib'in ömrünün 33 yılını geçirdiği bu dönem aynı zamanda ilmî şahsiyetinin oluştuğu dönem olmuştur. Bu dönemde kendisini dönemin

²⁰ Muhammed b. Cafer b. İdrîs el-Kettânî, *Selvetu'l-Enfâs*, III, 66; Abdüsselâm İbn Abdilkâdir İbn Sûde, thk. Muhammed Haccî, *İthâfu'l-Mu'tâli'* 1.b., Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 1997, I, 35.

²¹ Haccî, *Mu'allimetu'l-Mağrib*, XVI, 5358.

²² el-Ensârî, *Tuhfetu'l-Muhibbîn*, s. 335

²³ Haccî, *Mu'allimetu'l-Mağrib*, XVI, 5358.

²⁴ el-Vedğîrî, *et-Ta'rif*, s. 62.

şeyhlerinden ilim öğrenmeye vermiş ve bunun sonucunda da ortaya koyduğu eserlerin ilk örnekleri de bu dönemde ortaya çıkmıştır. Yine ilk olarak ilim vermek üzere ilim halkalarını oluşturmuş ayrıca kadılık makamını üstlenmiştir. Bizzat kendisi bu dönemde doğrudan ders aldığı ve çeşitli ilimlerde kendilerinden icâzet aldığı şeyhlerinin iki yüze yakın olduğunu ifade etmiştir.²⁵ İbnu't-Ṭayyib'in ilmî birikimine katkısı olan şeyhlerinin daha çok kendisinden bizzat dersler aldığı Mağribli özellikle de Faslı hocalarıdır.²⁶

İbnu't-Ṭayyib dönemin ilmî hayatının genel bir özelliği olan dînî ilimler Kur'ân, hadis, fıkıh, tasavvuf ve bu ilimlerin anlaşılmasında vasıta görevi gören diğer ilimlerden fıkhu'l-luga, nahiv, sarf, belâğat, arûz, şiir, tarih vb. ilimlerde de temayüz etmiştir. *İrsâlu'l-Esânîd* adlı eserinde çeşitli ilimlere ait rivayetlerini aktarmıştır. Bu rivayetlerde onun başta Kur'ân ve tefsir olmak üzere hadis ilmindeki merviyâtı da onun bu ilimdeki ilmî seviyesinin ne kadar ileri olduğunu göstermesi açısından önemlidir. İbnu't-Ṭayyib'in bu merviyâtının çoğunluğu, kendilerinden aynı zamanda Mâlikî Fıkına ait nakilleri de rivâyet ettiği Faslı şeyhlerden idi.²⁷ İbnu't-Ṭayyib her ne kadar Şâfiî, Hânelî ve Hânefi mezhebine bağlı bir müntesib olmasa da bu mezheplerin usûlünden furûuna kadar pek çok şeyi okumuş ve rivâyet etmiştir. İbnu't-Ṭayyib dînî ilimlerden tasavvuf ilminde de iyi bir eğitim almıştır. İyi bir eğitim almasında babası Muhammed et-Ṭayyib'in etkisi büyük olmuştur; çünkü babası dönemin tasavvuf büyüklerindendi. Tasavvufta icâzetin bir sembolü olan hırka giymeye babasının eliyle mazhar olmuştur. Ayrıca çok sayıda tasavvufî ekolden icazet almasının yanı sıra her zaman itidal üzere olmaya ve sünnete bağlı kalmaya devam etmiştir. O icâzetini aldığı bu tasavvufî fırkalardan Şeyh Ahmed b. Nâşîr'ın en meşhur şeyhlerinden olan en-Nâşîriyye eş-Şâzeliyye fırkasına intisab etmiştir. Kendini eseri *el-İstişfâ bimâ fî Zâti's-Sıfâ*'da Eş'arî, Nâşîrî, ve Şâzelî olarak nitelemektedir.²⁸

İbnu't-Ṭayyib eş-Şerakî'nin âlim bir ailede dünyaya gelmesi onun küçük yaşta ilimle tanışmasını sağlamış, daha sonraki ilmî yaşantısında da babasının katkıları büyük olmuştur. Şair 60 yaşında vefat etmiş, ömrünün 33 yılını ise Fas'ta geçirmiştir. İlmî hayatının daha olgunlaşma döneminde olmasına

²⁵Bu sayı sadece ilmî halkasına katılıp yüz yüze kendisinden ders aldığı şeyhlerini göstermemektedir. Bu sayı belki de onun hayatta hiç karşılaşmadığı; fakat kitabını rivâyet etme konusunda icâzet aldığı şeyhlerini de içermektedir. el-Kettânî, *Fihrisu'l-Fehâris*, II, 1068, Haccî, *Mu'allimetu'l-Mağrib*, XVI, 5358; el-Ahğdar, *el-Hayâtü'l-Edebiyye*, s. 258.

²⁶el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 62.

²⁷el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 63.

²⁸el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 63-65.

rağmen bu dönemde çok sayıda eseri telif etmesi onun ilmî seviyesini göstermesi açısından önemlidir. Daha sonra hicret ettiği Medine döneminde ise ilmî hayatının zirvesine çıkmış, gerek talebeleri gerekse de dönemin ilim adamları tarafından “allâme” olarak nitelendirilmiştir. İbnu'Ť-Ťayyib'in muttakî, salih bir insan olması ilmî hayatına ve eserlerine yansımıştır. Şiiri başta olmak üzere diğer eserlerinde de dinî gayeyi ön planda tutmuş, özellikle de nazmettiği şiirlerinde dînî konuları işlemiştir.

Şairin ilmî ve edebî diğer bir özelliği ise onun farklı alanlarda eserler vermiş olmasıdır. Öyle ki dil ve edebiyat ilimleri, biyografi, dînî ilimler gibi farklı ilimlerde 61 eser telif etmiştir. Şairin ilmî ve edebî değerini ortaya koyan belki de en önemli bilgilerden biri de *Dîvân*'ındaki fahr türünün tek örneği olan aşağıdaki beyitlerdeki ifadeleridir. Şair bu şiirinde bir nevi dil alanındaki ilmî otorite oluşunu ifade etmiştir. (Kâmil)²⁹

طَبِيبٌ	وَعُزْفٍ	شَدَى	بِكَلِّ	وَأَتَى	صَيِّبٍ	لَا بَدْعَ	إِنْ وَافَى	بَغِيْثٍ	صَيِّبٍ	1
الطَّبِيبِ	بْنِ	مُحَمَّدٍ	اشْتِاقِي	نَجْرٍ	فَإِنَّهُ	وَاحْتَصَّ	بِالْحَمْدِ	الْكَثِيرِ	فَإِنَّهُ	2

1. Bol yağmur ve yayılan bütün hoş kokularla gelmesinde şaşılacak bir şey yok.
2. Çünkü (O'na) çok övgü lütfedildi. O iştikak ustası Muhammed İbnu'Ť-Ťayyib'tir.

Yine meşhur öğrencilerinden biri Murtaḍâ ez-Zebîdî hocası için nazmettiği bir beytinde onu “allâme ve asrın muhaddisi” olarak nitelemiş ve onun hadis ilminde otorite oluşunu dile getirmiştir.³⁰

1.4.Eserleri

İbnu'Ť-Ťayyib'in kendi eserlerinden ve başta terâcim kitapları olmak üzere diğer eserlerden ulaşılan bilgilere göre müellifin toplamda 61 eserinin olduğu tespit edilmiştir. Şairin 50 eseri kayıp yahut kayıp hükmündedir ve eserlerinden sadece 11 tanesi günümüze ulaşmıştır. Bu eserlerden 24'ü dil ilimleri; 15'i edebiyat ve ilimleri; 4'ü biyografi; 16'sı dînî ilimler ve 2 eser ise çeşitli konulardan oluşmaktadır. İbnu'Ť-Ťayyib eş-ŞeraŤî'nin günümüze ulaşan mevcut eserleri ise şunlardır:

²⁹ el-Vedğîrî, *Şi'ru İbni'Ť-Ťayyib*, s. 32.

³⁰ Murtaḍâ ez-Zebîdî, *Elfiyyetu's-Sened*, thk. Muhammed b. 'Azûz, 1.b., Dâru İbn Hâzım, Beyrut, 2006, s. 101-102.

İdâetu'r-Râmûs ve İdâfetu'n-Nâmûs 'alâ İdâeti'l-Kâmûs: Eserin meşhur adı *Hâşiyetu'l-Kâmûs*'tur. Eserin başta Mağrib kütüphanelerinde olmak üzere dünya kütüphanelerinde de çok sayıda el yazma nüshaları mevcuttur.³¹

Tahrîru'r-Rivâye fî Takrîril'l-Kifâye: Eserin meşhur adı *Şerhu Kifâyeti'l-Mutehaffız*'dır. Eser İbnu'l-Ecdâbî olarak meşhur olan Ebû İshâk İbrahim b. Ahmed et-Trablusî'nin *Kifâyetu'l-Mutehaffızve Nihâyetu'l-Mutelaffız fî'l-Luğati'l-'Arabiyye* adlı eserinin şerhidir. Eserin Dâru'l- Kutubi'l-Mısrîye'de iki el yazma nüshası bulunmaktadır.³²

Muvattîietu'l-Faşîh li-Muvattîietu'l-Faşîh: Eser Mâlik b. Abdîrrahmân b. Murahhal Alî b. Abdîrrahmân el-Mâlikî es- Sebtî'nin æa'leb'in meşhur eseri *el-Faşîh'e* manzum olarak yazmış olduğu *Manzûmetu Faşîhiæa'leb* adlı eserinin şerhidir. Eserin yazma nüshası mevcuttur.³³

Feydu'l-İnşirâh min Ravdı Tayyî'l-İktirâh: Eser Celâluddîn es-Suyûtî'nin *Kitâbu'l-İktirâh fî Uşûli'n-Nahvi* adlı eserinin şerhi *Şerhu İktirâh*'ın ihtisâridir. Bugün eserin üç yazma nüshası bulunmaktadır: İlki Rabât Hızânetu'l-'Amme 1915 numarada, ikincisi Dâru'l-Kutubu'l-Mısrîyye 224 numarada ve üçüncüsü ise yine aynı kütüphane 1109 numarada mahfûz edilmektedir.³⁴

er-Rihle: Eser İbnu't-Tayyib'in h. 1139-1140 yılları arasında yaptığı Hac yolculuğu sırasında kaydettiği hatıratlar ve günlük anılardan oluşmuştur. Çalınmasından dolayı ikinci kez telif edilen eserin el yazma nüshası bugün sadece Leipzig Üniversitesi Kütüphanesi 476 numarada bulunmaktadır. Müellifin diğer eserlerinde de belirttiği gibi bu eserine bir ad koymadığı onu sadece "Bu Ebû Abdillâh'ın *Rihle*'sidir." tabirini kullanmıştır.³⁵

el-'Ukûdu'n-Nazîmetu'd-Durriyye bi Şerhi'l-Manzûmeti'l-Muḍariyye: Müellif eserini *Şerhu'l-Kaşîdeti'l-Muḍariyye* ve *Şerhu'l-Muḍariyye* olarak da zikretmiştir. Eser Ebû Abdillâh Şerafuddîn Muhammed b. Sa'îd b. Hammâd b.

³¹el-Murâdî, *Silku'd-Durar*, IV, 91; el-Bağdâdî, *Hediyyetu'l-Ârifin*, II, 331; Ziriklî, *el-A'lâm*, VI, 178; el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 140; Haccî, *Mu'allimetu'l-Mağrib*, XVI, 5358; mbsz., *Terâcimu A'yânî'l-Medîneti'l-Munevvera*, s. 57; el-Ahḍar, *el-Hayâtu'l-Edebiyye*, s. 259.

³²eş-Şerakî, *Şerhu Kifâyeti'l-Mutehaffız*, s. 33.

³³el-Murâdî, *Silku'd-Durar*, IV, 91; Ziriklî, *el-A'lâm*, VI, s. 178; el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 146; Kennûn, *en-Nubûğu'l-Mağribî*, I, 291.

³⁴el-Bağdâdî, *Hediyyetu'l-Ârifin*, II, 331; Ziriklî, *el-A'lâm*, VI, 178; el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 152-154; Kennûn, *en-Nubûğu'l-Mağribî*, I, 305.

³⁵el-Murâdî, *Silku'd-Durar*, IV, 91; el-Kettânî, *Fihrisu'l-Fehâris*, II, 1070; el-Bağdâdî, *Hediyyetu'l-Ârifin*, II, 331; Ziriklî, *el-A'lâm*, VI, 177; el-Vedğîrî, *et-Ta'rîf*, s. 157-162; Haccî, *Mu'allimetu'l-Mağrib*, XVI, 5358; el-Ahḍar, *el-Hayâtu'l-Edebiyye*, s. 260.

Muhsin el-Bûşîrî'nin *Kaşîdetu'l-Muđariyye fi's-Şalâti ale'l-Ĥayri'l-Beriyye* adlı eserinin şerhidir. Şerhin iki adet el yazma nüshası mevcuttur. İlki Rabât Dâru'l-Ĥadîs el-Ĥasenîyye'de 4879 numarada, diğer nüsha ise Tıtvân Ĥızânetu'l-'Amme 591 numaradadır.³⁶

Kaşîdetu'r- Râiyye fî Medĥi'r-Rasûl: Eser 66 beyittir. *el-'Uĥûdun-Nazîme*'nin Tıtvân nüshasının sonuna mulhak edilmiştir. Eserde vezin ve konu bakımından el-Bûşîrî'nin *el-Kaşîdetu'l-Muđariyye*'deki metoduna uyulmuştur. Şair beyitlerin arasına zaman zaman bazı lafız ve manalar için şerhler eklemiştir.³⁷

İrsâlu'l-Esânîd ve İşâlu'l-Muşannafât ve'l-Eczâu ve'l-Mesânîd: İbnu'Ť-Ťayyibîkrârû'l-'Ayn eserini *el-Fihristu'l-Kubrâ* olarak adlandırmasına karşılık bu eserini de *el-Fihristu's-Şuġrâ* olarak adlandırmıştır. Eserin bugün el yazma nüshaları mevcuttur. Nüshalardan ilki, Amerikan Princeton Üniversitesi Kütüphanesi 3861/ 83 numarada, ikinci nüsha yine aynı üniversite kütüphanesi 243/ 83 numarada, üçüncü nüsha Suudi Arabistan İmam Muhammed b. Suud el-İslâmiye Üniversitesi Kütüphanesi 528 numarada, dördüncü nüsha ise Rabât Ĥızânetü'l-'Amme 1374 numarada muhafaza edilmektedir.³⁸

'Uyûnu'l-Mevâridi's-Selsele min 'Uyûni'l-Esânîdi'l-Muselsele: Eser ilki ve sonu muselsel hadis olmak üzere 151 hadis ihtiva etmektedir. Eser dua ile bitmekte ve eserde muselsel hadislere ilaveten aralarda diğer hadislerde bulunmaktadır. Eserin birçok el yazma nüshası mevcuttur. Nüshaların ilki Rabât Ĥızânetu'l-'Amme (1313), ikincisi Rabât Ĥızânetu'l-Ĥasenîyye (10916), üçüncüsü Amerikan Princeton Üniversitesi Kütüphanesi (3861/ 84), dördüncüsü yine aynı üniversite kütüphanesinde (234/ 84), beşinci nüsha ise Şan'â Mektebetu'l-Câmi'i'l-Kebîr, (30) numarada mahfûz edilmektedir.³⁹

el-İstişfâ bimâ fî Zâtî's-Şifâ fî Sîreti'n-Nebiyyi âumme'l-Ĥulefâ: Eser İbnu'l-Cezerî olarak bilinen Şemsuddîn Muhammed b. Muhammed'in manzum eseri *Zâtu's-Şifâ fî Sîreti'n-Nebiyyi âumme'l-Ĥulefâ*'nın şerhidir. Müellif eseri h. 1148'te Mekke-i Mükerreme'de tamamlamıştır. Dâru'l-Ĥutubi'l-

³⁶ el-Kettânî, *Fihristu'l-Fehâris*, II, 1070; *el-Vedġîrî, et-Ta'rîf*, s. 163-165.

³⁷ el-Vedġîrî, *et-Ta'rîf*, s. 163; el-Aĥđar, *el-Ĥayâtu'l-Edebiyye*, s. 260.

³⁸ el-Kettânî, *Fihristu'l-Fehâris*, II, 1070; el-Vedġîrî, *et-Ta'rîf*, s. 167-168; Ĥaccî, *Mu'allimetu'l-Maġrib*, XVI, 5358; el-Menûnî, *el-Maşâdiru'l-'Arabiyye*, s. 176; el-Aĥđar, *el-Ĥayâtu'l-Edebiyye*, s. 260.

³⁹ el-Vedġîrî, *et-Ta'rîf*, s. 171-172; Ziriklî, *el-A'lâm*, VI, 178; el-Menûnî, *el-Maşâdiru'l-'Arabiyye*, s. 177.

Mısriyye'de ش 17 numarada eserin el yazması nüshası bulunmaktadır.⁴⁰ **Şerhu Hizbi'n-Nevevî:** Ebû Zekerıyyâ Yahyâ b. Şeref en-Nevevî'nin *Hizb (Hizbu'l-Hıfô ve'l-Evrâd ve Hizbu'l-İmâmi'n-Nevevî)* adlı eserinin şerhidir. Eserden bugün Princeton Üniversitesi Kütüphanesi 3861/ 1927 ve 234/ 83 numaralar, Birmingham Üniversitesi Kütüphanesi 1148 numara, Rabât Merhum 'İlâl el-Fâsî Kütüphanesi 741 numara ve Rabât Hızânetu'l-'Amme 4670 numarada olmak üzere dünya kütüphanelerinde 5 el yazma nüshası bulunmaktadır.⁴¹

1.4.1. Şiir Divanı

Her ne kadar kaynaklarda şaire ait bir dîvândan bahsedilmemişse de *İdâetu'r-Râmûs* adlı eserinde şair kendisine ait bir *Dîvân*'ının bulunduğunu ifade etmiştir. İbnu't-Ṭayyib aşağıda matla'sı yer alan gazelinin 7 beyitini bu eserinde zikretmiş ve akabinde de "O uzundur, onu *Dîvân* ve *Enîsu'l-Muṭrib*'te ve diğer bazı eserlerde dile getirdim." ifadesinde bulunmuştur.⁴²

(Basît)⁴³

1 اسْمِعْ حَدِيثَ الْهُوَى يَا مَنْ أَخَاطَهُ أَخَوَكَ فِي الْحُسْنِ قَدْ ضَلَّتْ مَذَاهِبُهُ

1. Ey hitap ettiğim kimse aşkın sözünü dinle! Kardeşin güzellik konusunda yolunu şaşırdı.

Şairin bu sözü bütün şiirlerini topladığı bir *Dîvân*'ı olduğuna işaret etmektedir; fakat bu *Dîvân*'ın tamamı günümüze ulaşmamıştır. Divandan günümüze ulaşan sadece, müellifin mevcut eserlerinin içerisinde yer alan kasîdeleri, maktû'aları ve beyitlerinden bir kısmıdır. Bugün şairin 709 beyti, günümüze ulaşan eserlerinden Dr. Abdulâlî el-Vedğîrî tarafından tahkik edilerek İbnu't-Ṭayyib'in *Dîvân*'ı olarak neşredilmiştir.⁴⁴

İbnu't-Ṭayyib *Divan*'ında başta Hz. Peygamber olmak üzere bazı sahâbeleri, dini önderleri, el-Fîrûzâbâdî gibi bir dil alimini, bazı kitapları ve Hz. Peygamber methiyeleri muhtevâsında Medine'yi methetmiştir.

1.4.1.1. Hz. Peygamber'i Medhi

Kur'an-ı Kerim'de birçok esma-i husna ile zat-ı ilahiyye, başta Hz. Muhammed olmak üzere diğer peygamberler, çeşitli nitelikleriyle müminler, ayrıca cennet, cennet ehli ve cennet nimetleri övüldüğü gibi Rasûlü Ekrem de

⁴⁰ el-Vedğîrî, *et-Ta'rif*, s. 175-176; el-Aḥḍar, *el-Hayâtu'l-Edebiyye*, s. 260.

⁴¹ el-Vedğîrî, *et-Ta'rif*, s. 178.

⁴² el-Vedğîrî, *et-Ta'rif*, s. 156-157

⁴³ el-Vedğîrî, *Şi'ru İbni't-Ṭayyib*, s. 30

⁴⁴ el-Vedğîrî, *et-Ta'rif*, s. 156-157.

ismen birçok sahabiye, onların manevi meziyetlerini ifade ederek ve bu meziyetleri Kur'an-ı Kerim'in istediği mümin sıfatlarıyla örtüştürerek övmüştür. Buradan ilham alınarak birçok şair tarafından ümmetin kendisi de methedilmiş,⁴⁵ yine bu şairler tarafından tarih boyunca Hz. Peygamber'i metheden şiirler de nazmedilmiştir.

Şair *Dîvân*'ında 230 beyit ile Hz. Peygamber'i methetmiştir. Şairin bu medihlerinde şairlerin Hz. Peygamber medihlerinde yer verdikleri konulara aynen yer vermiştir. Şair için en önemli kasîdeleri bu medihleridir. Şairin *Divan*'ının çalınması nedeniyle Hz. Peygamber'i methettiği şiirlerinin kaybolmasından dolayı duyduğu üzüntüsünü dile getirdiği aşağıdaki beyitler, bu medih kasîdesinin kendisi için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

(Tavîl)⁴⁶

1 فَيَا لَيْتَهُ لَوْ رَدَّ مِنْهَا قَصِيدَةً وَسَامَخْتُهُ فِي الْمَالِ أَجْمَعِ وَالْكَثْبِ

1. Keşke o kasîdemi geri verse de tüm malımı ve bütün kitaplarımı ona bağışlasam!

(Tavîl)⁴⁷

1 أَلَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ضَاعَتْ قَصِيدَتِي وَإِنْ كَانَ خَيْرُ الْخَلْقِ أَبَدَى قَبُولَهَا

2 فَيَا لَيْتَ شِعْرِي هَلْ تُرَدُّ لِفِكْرَتِي وَأَعْلَمُ مِنْهَا شِعْبَهَا وَقَبِيلَهَا

1. Yaratılmışların en hayırlısı onu kabul ettiğini gösterse bile Allah yolunda kasîdem kayboldu.
2. Keşke tekrar hatırlayabilsem de onun bir kısmını ya da benzerini bilebilsem!

Tamamı 120 beyit olan bu kasîdenin sadece 36 beyti şairin zihninde kalmıştır.⁴⁸

⁴⁵ Durmuş, "Methiye", *DîA*, XXIX, 406.

⁴⁶ eş-Şerakî, *er-Rihletu'l-Hicâziyye*, s. 99; el-Vedğîrî, *Şi'ru İbni'Ŧ-Ŧayyib*, s. 32.

⁴⁷ eş-Şerakî, *er-Rihletu'l-Hicâziyye*, s. 480; el-Vedğîrî, *Şi'ru İbni'Ŧ-Ŧayyib*, s. 84.

⁴⁸ el-Vedğîrî, *Şi'ru İbni'Ŧ-Ŧayyib*, s. 12.

1.4.1.1.1. Muhteva açısından Hz. Peygamber Methiyeleri

Muhteva açısından yapılan bu incelemede şairin medihlerinin üslûp ve özelliklerinin ifade edilmesi bağlamında bazı kasîdelerinden örnekler verilmiş, tekrarlardan kaçınmak için bütün kasîdelere yer verilmeyerek diğer kasîdelerine işaret edilmiştir.⁴⁹

İbnu't-Üyyib'in medihlerine genelde afif bir gazelle mukaddime yaptığı, sonra medih bölümünde övgü ifadelerine ve mucizelerine yer verdiği, sonunda da dua ve salâtu selâm ile hâtime yaptığı görülmektedir.

İbnu't-Üyyib 36 beyitten oluşan aşağıdaki kasîdesinde matla'ın ardından 6 beyitle Hz. Peygamber'e olan hasretini ifade ettiği afif gazeliyle methiyesine giriş yapmıştır.

Şair kasîdesinde yer verdiği bu afif gazelinde Hz. Peygamber'e olan özlemi ile sevgiliye olan özlemini bütünleştirmiş ve sevgilisi ile geçirdiği güzel günlerini hatırladığında gözyaşları döktüğü gibi Hz. Peygamber'e olan özlemi neticesinde de yaşlar akıttığını belirterek özleminin büyüklüğünü ifade etmiştir.(Münserih)⁵⁰

1	يَا بَارِقًا لَّاحَ مِنْ قُبَا سَحْرًا	بَحِثْ	حَلَّ	مِنْ	التَّهَى	سَحْرًا
2	أَعَارَ قَلْبِي خَفَقًا وَأَخْلَفَ فَاسْتَعَارَ	مِنْ	سَحَبٍ	مُقَلَّبِي	مَطْرًا	
3	وَأَذْكُرُنِي الْعَهْدَ مِنْ سَعَادَ وَلَمْ	أَنْسَ	وَهَاجَ	الْأَخْزَانَ	وَالْفِكَرَا	
4	أَيَّامَ نُسَقَى مَعَهَا الشُّمُولَ عَلَى	رَوْضٍ	يُشَاكِِلُ	زَهْرَهُ	الرَّهْرَا	
5	وَوُغِصْنُهُ طَرَبًا تُمَيِّلُهُ	رِيحَ	الشَّمَالِ	لِيَلْتَمَ	النَّهْرَا	
6	وَنَهْرُهُ كَالْخَسَامِ جَرْدَنِي	وَسَطَ	الرِّيَاضِ	يَسِيلُ	مُنْهَمِرًا	
7	وَزَهْرُهُ فِيهِ صَارَ مُنْتَظِمًا	لَمَّا	غَدَا	الْقَطْرُ	فِيهِ	مُنْتَشِرًا

1. Ey seher vaktinde Kuba'dan parlayan! Öyle ki (onun parlaması) akıldan sihri çözdü.
2. Kalbim çarptı ve ardından gözlerim bulutlardan yağmuru ödünç aldı.
3. Suad'dan kalan unutmadığım hatıraları aklıma getirdi, hüznümü ve efkârımı uyandırdı.

⁴⁹ Bkz: el-Vedğîrî, *Şi'ru İbni't-Üyyib*, s. 29, 74- 81, 94- 96.

⁵⁰ eş-Şerakî, *er-Rihletu'l-Hicâziyye*, s. 180; el-Vedğîrî, *Şi'ru İbni't-Üyyib*, s.41-43.

- .4 Çiçekleri (parlaklıkta) yıldızlara benzeyen bir bahçede onunla beraber şarap içtiğimiz günleri (hatırlattı.)
- .5 Kuzey rüzgârı nehri örtmesi için sevinçle dallarını sallıyordu.
- .6 Nehri, kınından çıkarılmış bir kılıç gibi bahçenin ortasından akıp gidiyor.
- .7 Yağmur, sabahleyin onda yayıldığında onun çiçekleri sırasına olur.

Şair kasîdesinin devamında Hz. Peygamber'in bütün peygamber ve meleklerin en hayırlısı olduğunu vurgulamış, diğer methiyelerinde olduğu gibi bu methiyesinde de onun mucizelerini zikretmiştir. İbnu'Ť-Ťayyib zikrettiği bu mucizelerin ardından onun güzellikte kıyaslanamaz olduğunu belirttiği berceste beyti ile methini tamamlamıştır.

8	أَمْ هَلْ أَطِيبَ بِطِيبَةٍ زَمَنًا	وَهَلْ أَعُودُ مِنْ عِطْرِهَا عَطِرًا
9	وَهَلْ أَرَى مُنْشِدًا بِسَاحَتِهَا	مَذَحَ الرَّسُولَ الْمُبْعُوثَ مِنْ مُصَرَّا
10	مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفَى الرَّسُولَ وَمَنْ	عَلَى جَمِيعِ الْأَرْسَالِ قَدْ ظَهَرَا
11	فُطِبَ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ قَاطِبَةً	وَحَيْرَ كُلِّ الْأَمَلِكِ وَالسُّفَرَا
12	لَوْلَاهُ مَا طَلَعَتْ ذُكَاؤُ وَلَا	لَاخَ الْهَالِلُ وَالْكُونُ مَا ظَهَرَا
13	لَهُ الْمَخَاسِنُ كُلُّهَا جُمِعَتْ	فَكَامِلُ الْحُسْنِ فِيهِ مَا شُطِرَا
14	يُخْجَلُ شَمْسُ الصُّحَى بِطَلْعَتِهِ	وَقَمَرُ النَّجْمِ نُورُهُ قَمِيرَا
15	وَقَدُّهُ فَضَحَ الْغُصُونُ وَمَنْ	جَسَمُهُ رَاحَ يَفْضَحُ الدُّرَرَا
16	نُورُ الصَّبَاحِ يَحْكِي أَسْرَتَهُ	وَسَدْفُهُ اللَّيْلُ تُشْبِهُ الشُّعْرَا
17	كَمْ مُعْجَزَاتٍ عَلَى يَدَيْهِ بَدَتْ	عَنْ حَصْرِهَا كُلِّ شَاعِرٍ حَصِيرَا
18	فَمَا تُعَدُّ وَلَا يُحَاطُ بِهَا	وَمَنْ يَعُدُّ النُّجُومَ وَالْمَطَرَا
19	قَدْ خَصَّهُ رَبُّهُ الْحَكِيمُ	بِمُعْجَزِ الْكِتَابِ فَأَعْجَزَ الشُّعْرَا
20	وَيَوْمَ مَوْلِدِهِ بَدَتْ عَمِيرَ	لِمَنْ رَأَاهَا يَا حُسْنَهَا عَمِيرَا
21	بُنُورِهِ نَارُ فَارِسٍ خَمَدَتْ	كَذَاكَ كِسْرَى إِيوَانُهُ كُسِيرَا

22	وَالطَّيِّبِ وَالضُّبِّ وَالذَّرَافِ لَهُ	قَدْ أَفْصَحْتَ بِالْكَلامِ دُونَ	مِرَا
23	وَقَدْ رَأَى رَبَّهُ بِمُقْلَتِهِ	لَيْلَةً أَسْرَى وَلَمْ يَرِغْ	بَصْرًا
24	وَالشَّمْسُ قَدْ رَدَّهَا إِلَاهُ لَهُ	بَعْدَ الْمَغِيبِ وَشَقَقَ	الْقَمَرَا
25	فِي كَفِّهِ سَخَّ الْخَصَى وَبِهَا	فَاضَ الْإِلَالُ الْمَعِينُ	وَالْفَجْرَا
26	وُزِقُ الْحَمَامِ حَمَتْ مَكَائَتَهُ	كَذَا لَهُ الْعُنْكَبُوتُ قَدْ	سَتَرَا
27	وَالْعَيْنُ قَدْ رَدَّهَا وَأَعَدَّ بِهَا	بِرِيقِهِ وَسَخَا بِهَا	بَدْرَا
28	وَالدَّوْخُ قَدْ أَقْبَلَتْ بِلا قَدَمٍ	تَسْجُدُ بَيْنَ يَدَيْهِ إِذْ	أَمْرَا
29	وَكَمْ وَكَمْ رَاحَةٍ بِرَاحَتِهِ	نِيلَتْ وَأَذْهَبَ لَمْسُهَا	ضَرَرَا
30	هَذَا هُوَ الْفَرْدُ فِي مَخَاسِنِهِ	هَذَا الَّذِي لَا يُقَاسُ	بِالنُّظَرَا

- .8 Taybe’de bir müddet ikâmet edebilir ve onun kokusuyla hoş kokulu olarak dönebilir miyim?
- .9 Mudar’dan gönderilen Rasûlü methederek onun yerlerinde görünebilir miyim?
- .10 (O Rasûl ki) Bütün peygamberlere üstün gelen Muhammedu’l-Mustafâ’dır.
- .11 Bütün Peygamberlerin önderi ve bütün melek ve elçilerin en hayırlısıdır.
- .12 O olmasaydı güneş doğmaz, ay görünmez ve kâinat meydana gelmezdi.
- .13 Bütün güzellikler onda toplanmıştır. Güzellik onda tamdır, bölünmez.
- .14 Onun doğuşu sabah güneşini utandırır. Onun nuruyla dolunay aydınlandı.
- .15 Boyu dalları, bedeni de (parlaklıkta) incileri utandıran kimsedir O
- .16 Sabah güneşi onun çehresine, gece karanlığı da saçlarına benzer.
- .17 Elinde bütün şairlerin sayamadıkları nice mucizeler ortaya çıktı.
- .18 Sayılamaz ve sınırlandırılmaz (nice mucizeler)! Kim yıldız ve yağmur tanelerini sayabilir?

- .19 Hakîm olan Rabbi ona şairlerin (benzerini getirmede) âciz oldukları kitap mucizesini verdi.
- .20 Doğduğu gün gören kimseye ibretler göründü. Ne güzel ibretler onlar!
- .21 Nuruyla Fars ateşi söndü. Aynı şekilde Kistrâ'nın sarayı yok oldu.
- .22 Geyik, keler ve (koyunun) bacağı hiç tartışma olmaksızın onunla açıkça konuştu.
- .23 İsrâ gecesini Rabbini gözüyle gördü. Göz kaymadı.
- .24 Rabbi güneş battıktan sonra onun için güneşi tekrar döndürdü. Ayı yardı.
- .25 Avucunda çakıl taşları tesbih etti ve onda tatlı sular fışkırdı.
- .26 Güvercin onun yerini korudu. Aynı şekilde örümcek de (ağı ile onu) gizledi.
- .27 (Yere düşmüş bir şekilde bulunan) Gözü tükürüğü ile pisliğinden temizleyerek yerine koydu. Kurumuş pınarı tekrar akıttı ve tükürüğüyle suyunu tatlandırdı.
- .28 Ağaç, emrettiğinde ayağı olmaksızın önünde secde etmek için yürüdü.
- .29 Onun eliyle nice rahatlıklar elde edilmiş ve onun dokunuşuyla zararlar giderilmiştir.
- .30 O güzelliğinde yeganedir; O benzeriyle kıyaslanamayandır.

Şair methiyesinin ardından kasîdesinin son kısmında, Hz. Peygamber'in şefâatine olan ihtiyacını ifadesinden sonra salât ve selâm ile kasîdesini bitirmiştir.

31	أَسْأَلُ رَبِّي	الْإِلَهَ	يُمْنَحْنِي	بِحَاجِهِ	مَا	يُقَرُّ	لِي	الْظُّرَا
32	وَأَنْ يَكُونَ	الْحَتَامَ	لِي	حَسَنًا	إِذَا	رَأَيْتُ	الْحَمَامَ	قَدْ خَصَرَا
33	فَيَا رَسُولَ	الْإِلَهِ	تَشْفَعُ	لِي	فَإِنِّي	قَدْ	أَتَيْتُ	مُفْتَقِرَا
34	قَدْ حَمَلْتَنِي	مَا تَمِي	ثَقَلَا	وَلَيْسَ	لِي	شَافِعُ	سِوَاكَ	يُرَى
35	ثُمَّ الصَّلَاةُ	عَلَيْكَ	مَا سَجَعْتُ	وُزُقُ	عَلَى	وُزُقُ	الرُّبَا	الْخَصِيرَا
36	وَمَا شَدَا	شَائِمٌ	بُرُوقُ	قُبَا	يَا	بَارِقًا	لَاخَ	مِنْ قُبَا سَحَرَا

- .31 Rabbim onun sayesinde bana göz aydınlığı vermeni dilerim.
 .32 Ölümün geldiğini gördüğümde sonumun iyi olmasını (dilerim.)
 .33 Ey Allah'ın Rasûlü bana şefâat et. Çünkü (şefâate) muhtaç olarak geldim.
 .34 Günahlarım bana çok ağırlıklar yükledi. Senden başka görünen bir şefâatçim yok.
 .35 Sonra yeşil alanların üzerindeki güvercinler seci ettiği sürece salât sana olsun.
 36. Kuba'da şimşekler çaktığı onları (yağmurun nereye yağacağını) gözetleyenler olduğu ve ey seher vaktinde Kuba'da parlayan (dediği) sürece (salât sana olsun!)

Şair bir diğer methiyesinde ise çarpıcı bir matla' beyti ile muhatablarının dikkatini çekmiş, Taybe'nin çayırları, Bakî' mezarlığı ve Hz. Peygamber'in yaşadığı yerleri ise atlâl olarak zikrederek methine giriş yapmıştır.

(Kâmil)⁵¹

1	يَا مُقَلَّتِي هَذَا الْمَقَامُ الْأَكْبَرُ وَالرَّوَضَةُ الْعَنَاءُ فِيهَا الْمُنْبَرُ
2	وَالْمَسْجِدُ الْأَسْمَى الَّذِي مِحْرَابُهُ أَبَدًا عَلَى الْأَنْوَارِ طَرًّا يُفْخَرُ
3	هَذِي مَرَايِعُ طَيْبَةِ الْعَرَا الَّتِي مِنْ طَيْبِهَا طَابَ الشَّدَا وَالْعَنْبَرُ
4	هَذَا الْبَقِيعُ وَذَلِكَ أَشْرَفُ بُقْعَةٍ الْأَلُّ وَالْأَصْحَابُ فِيهَا أَفْبَرُوا
5	هَذَا التَّخِيلُ وَتِلْكَ دَارُ الْمُصْطَفَى أَفَلَا تَرَى الْأَنْوَارَ فِيهَا تَطْهَرُ
6	هَذَا الْمَكَانُ الْأَعْظَمُ الْأَسْمَى الَّذِي قَدْ كَانَ فِيهِ الْمُصْطَفَى يَتَغَوَّرُ
7	هَذَا وَحَقِّ اللَّهِ أَشْرَفُ مَنْزِلٍ قَدْ كَانَ جَبْرِيلَ لَهُ يَتَكَرَّرُ

- .1 Ey gözüm! (Bak.) Bu en büyük makam ve içinde minber olan zengin bahçe(dir.)
 .2 Ve (bu) yüce mescit ki mihrabını ebedi olarak bütün kâinata karşı övünmektedir.
 .3 Bu, amber ve hoş kokunun kokusunu kendisinden aldığı güzel Üaybe'nin çayırlarıdır.

⁵¹ eş-Şerakî, *er-Rihletu'l-Hicâziyye*, s. 470-472; el-Vedğîrî, *Şi'ru İbni't-Tayyib*, s. 55-58.

- .4 Bu, (Peygamberin) âli ve ashabının gömüldüğü en şerefli yer Bakî' dir.
- .5 Bu, hurma ağaçları; bu da Mustafâ (SAV)'nın evidir. Işıkların onda görüldüğünü görmez misin?
- .6 Bu, içinde Mustafâ (SAV)'nın dinlendiği yüce ve büyük yerdir.
- .7 Bu, Allah'a yemin olsun ki Cibrîl'in gelip gittiği en şerefli evdir.

Şair bu güzel mukaddimesinden sonra methine geçmiş, bu methiyesinde de diğer methiyelerinde olduğu gibi Hz.Peygamberin mübârek, üstün özelliklerini ve mucizelerini zikretmiştir.

Şair methiyesinde Hz. Peygamber'in bazı fiziksel özellikleri ile tabiatın özelliklerini kıyaslarken maklub teşbihi kullanmıştır. Şair için güzelliğin kaynağı Hz. Peygamber olduğu için her şeydeki güzelliğin de ona benzediği inancı vardır. Bundan dolayı da şiirinde örneğin gece karanlığının ve sabah aydınlığının rengini, gül bahçesinin güzelliğini, hatta cennet nimetlerinden biri olan kevser nehrinin tatlılığını Hz. Peygamber'den aldığını ifade etmiştir.

Şair Hz. Peygamber'in mucizelerini saymış, sonra da o mucizelerin büyüklüğünü ifade etmek için "Allahu Ekber! Bu Mustâfâ'nın (SAV) nice mucizeleri vardır ki sonsuz, sınırsızdır." beyti ile bu mucizelerin büyüklüğünü vurgulamış ve ardından son beyitte muhatabına yönelttiği Hz. Peygamber'in üstün özelliklerini zikretmenin imkânsızlığını ifade eden belîğ bir soru ile methini bitirmiştir.

8	هَذَا الرَّسُولُ الطَّاهِرُ الْأَخْلَاقِ وَالْأَعْلَاقِ وَالْأَعْرَاقِ وَهُوَ الْأَطْهَرُ
9	هَذَا الَّذِي جَمَعَ الْمَخَاسِنُ كُلَّهَا فَالْحُسْنُ فِيهِ كَامِلٌ لَا يُشْطَرُ
10	هَذَا الَّذِي مِنْ شَعْرِهِ اسْوَدَّ الدُّجَى وَابْيَضَّ مِنْ مَرَّاهُ فَجَرَّ نَيْرُ
11	هَذَا الَّذِي مِنْ وَجَنَتَيْهِ جَنَّةُ الْوَرْدِ النَّدِيَّ وَمِنْ لَمَاهُ الْكَوْثَرُ
12	هَذَا الْأَزْجُ الْأَذْعَجُ الطَّرْفِ الْكَحِيلِ الْأَبْيَضُ اللَّوْنِ الْأَعْرُ الْأَزْهَرُ
13	هَذَا أَسِيلُ الْخَلْدِ أَقْنَى الْأَنْفِ أَرْ هِيَ الْقَدَّ يَحْكِيهِ الْقَضِيبُ الْأَزْهَرُ
14	هَذَا الَّذِي حَاكَى الْعَقِيقُ شَفَاهَهُ إِذْ صَارَ يَخْكِي نَعْرَ فِيهِ الْجَوْهَرُ
15	هَذَا أَجَلُ الْخَلْقِ سَبْطُ الْخَلْقِ طَلَّقَ الْخَلْقَ لَيْسَ لَهُ نَظِيرُ يُنْظَرُ
16	هَذَا الَّذِي قَدْ أَشْرَقَتْ مِنْ نُورِهِ أَنْوَارُ هَذَا الْكُونِ فَهُوَ الْغُنْصَرُ

17	هَذَا الَّذِي خُرِقَتْ لَهُ الْعَادَاتُ فِي	كَمْ	مُعْجَزَاتٍ	مَا	رَأَاهَا	الْمُبْصِرُ
18	هَذَا الَّذِي بَاتَتْ لِمَوْلِدِهِ عَلَا	مَاتَتْ	وَأَيَّاتُ	عِظَامُ	تَنْهَرُ	
19	هَذَا الَّذِي قَدْ أَحْمَدَتْ أَنْوَارُهُ	أَنْوَارُ	فَارِسَ	بُسَ	تِلْكَ	الْأَنْوَرُ
20	هَذَا الَّذِي إِيوَانُ كِسْرَى لَمْ يَزَلْ	مُدَّ	بَانَ	نُورُ	الْمُصْطَفَى	يَتَكَسَّرُ
21	هَذَا الَّذِي قَدْ رَدَّ عَيْنَ قَتَادَةَ	بَعْدَ	الْعَمَى	فَعَدَّتْ	سَرِيْعًا	تُبْصِرُ
22	هَذَا الَّذِي قَدْ أَتْنَى عَلَيْهِ اللَّهُ فِي	التَّنْزِيلِ	فِي	كَمْ	آيَةٍ	لَا تُنْكَرُ
23	هَذَا الَّذِي قَدْ أَنْزَلَتْ فِي شَأْنِهِ	شَانِيكَ	بَيْنَ	النَّاسِ	هُوَ	الْأَنْبَرُ
24	هَذَا الَّذِي زُدْتُ لَهُ شَمْسُ الضُّحَى	بَعْدَ	الْمَغِيبِ	وَشَقَّ	يَدْرُ	أَنْوَرُ
25	هَذَا الَّذِي قَدْ جَاءَهُ ضَبُّ الْفَلَا	مُنْكَلِمًا	وَكَذَا	الْعَزَالُ		الْأَعْفَرُ
26	هَذَا الَّذِي نَطَقَ الدِّرَاعُ لَهُ بِمَا	قَدْ	صَمَّ	مِنْ	سَمِّ	الْيَهُودِ يُخْبِرُ
27	هَذَا الَّذِي فِي كَفِّهِ قَدْ سَبَّحَتْ	صُمُّ	الْحِجَارَةِ	نِعْمَ	تِلْكَ	الْأَخْجَرُ
28	هَذَا الَّذِي قَدْ أَشْبَعَ الْخَيْشَ الْعَوْمَرَمَ	مِنْ	صَوَاعٍ	بَلْ	صَوَاعٍ	أَكْثَرُ
29	هَذَا الَّذِي رَوَى الْخَمِيسَ بِصَاعٍ مَا	ءِ	فَارْتَوَى	إِذْ	أَشْبَعْنَهُ	الْأَنْثَرُ
30	أَلَلُّهُ أَكْبَرُ كَمْ لِهَذَا الْمُصْطَفَى	مِنْ	مُعْجَزَاتٍ	خَدَّاهَا	لَا	يُخْصِرُ
31	مَنْ ذَا يَخْدُ الشُّهْبَ فِي أَفْقِ السَّمَاءِ	مَنْ	ذَا	يَعْدُ	الْقَطْرُ	مَهْمَا يَقْطُرُ
32	مَنْ ذَا يَخْدُ الثَّبْتَ أَوْ يُخْصِي الْخَصَا	هَيْهَاتَ	هَذَا	الْأَمْرُ	لَا	يُتَصَوَّرُ

8 O, ahlâkı, huyu ve soyu temiz olan temizler temizi Rasûlü Tâhir'dir.

9 O, bütün güzellikleri (kendisinde) toplayandır. Güzellik onda tamdır, bölünmez.

10 O, gecenin karanlığını saçından, sabahın aydınlığını görünüşünden aldığı kimsedir.

11 O, ıslak gül bahçesinin güzelliğini yanaklarından, Kevser'in tatlılığını ağzının tatlı suyundan aldığı kimsedir.

12. O, kalemkaşlı, siyah ve sürme gözlü, beyaz, parlak renklidir.

13. O, düz yanaklı, kıvrık burunlu, parlak ve boyu çiçeğin sapına benzeyendir.
- .14 O, ağızındaki dişleri cevhere, dudağı (kırmızılıkta) akik taşına benzeyendir.
- .15 O, yaratılanların en yücesi, yaratılışı en mükemmel, ahlakı güzel ve benzeri görülmezdir.
- .16 O, kâinatın nurunun kendisinin nuruyla parlayandır ki o kâinatın aslıdır.
- .17 O, görenlerin gördüğü nice mucizelerle alışılmışın dışına çıkıldığı kimsedir.
- .18 O, dünyaya gelişi ile büyük ve harika alâmetlerin görüldüğü kimsedir.
- .19 O, nurlarıyla Fâris'in ateşini söndürdüğü kimsedir ki (bu) ateşler ne kötü ateştir.
- .20 O, Mustafâ'nın (SAV) nurunun ortaya çıkışı ile Kisra'nın sarayının yerle bir olduğu kimsedir.
- .21 O, Kâtâde'nin kör olduktan sonra gözünü yerine koyandır. Göz hızlı bir şekilde yeniden görür oldu.
- .22 O, Allah'ın kendisini inkâr edilemeyen nice ayetlerinde övdüğü kimsedir.
- .23 O, insanlar arasında şanı hususunda ebter (sonu kesik olan) denilen kimsedir ki -asıl ebter onu söyleyendir- hakkında ayet indirilen kimsedir.
- .24 O, güneş battıktan sonra tekrar kendisi için doğduğu ve parlak ayın yarıldığı kimsedir.
- .25 O, konuşmak üzere çöl kelerinin ve aynı şekilde beyazlığı kırmızılığından daha baskın olan ceylanın kendisine geldiği kimsedir.
- .26 O, Yahûdî'nin koyduğu zehrini haber vermek üzere (koyun) bacağının konuştuğu kimsedir.
- .27 O, avucunda tesbih eden taşların bulunduğu- ki o taşlar ne güzel taşlardır- kimsedir.
- .28 O, bir ölçek veya birçok ölçekle çok büyük orduları doyurandır.
- .29 O, bir ordunun susuzluğunu bir kapla gideren ve onları hurmalarla doyuran kimsedir.
- .30 Allahu Ekber! Bu Mustafâ'nın (SAV) nice mucizeleri vardır ki sonsuz, sınırsızdır.

- .31 Kim gökyüzündeki yıldızları sayabilir? Ne kadar yağsa da yağmur tanelerini kim sayabilir?
- .32 Kim bitkiyi yahut çakıl tanelerini sayabilir? Bu iş ne kadar uzaktır. Tasavvur edilemez.

Şair methiyesinin sonunda iltifât sanatını kullanmış ve Hz. Peygamber'e olan aşkını, âşığın sevgilisine olan aşkıyla aynı görmüş ve özleminin hiçbir zaman azalmayacağını ifade etmiştir.

- 33 فَتَنِّعْ يَا مُقْلَبِي وَتَزْهِي هَذَا الَّذِي قَدْ كُنْتُ قَدِمًا تَنْظُرُ
34 وَابْكِي إِذَا مَا شِئْتَ أَوْ فَلْتَضْحَكِي فَالْكُلُّ يُحْمَدُ وَالْمَشُوقُ مُحَرَّرُ
35 إِذْ عَادَةُ الْمُشْتَاكِ يَبْكِي دَائِمًا إِنَّ يَنْعَمُوا بِالْوَصْلِ أَوْ إِنَّ يَهْجُرُوا
36 فَإِذَا دَنَوْا يَبْكِي مَخَافَاتِ النَّوَى وَإِذَا نَازَا شَوْفَا لَهُمْ يَسْتَعِيرُ

- .33 Ey gözüm! Faydalan ve seyret. Bu (güzellik) çok eskiden beri beklediğindir.
- .34 İster ağla ister gül. Her şey âşıktan hoş görülür. Âşık hürdür.
- .35 Çünkü âşık ister vuslât lütfuna ersin, isterse ayrı kalsın, sürekli ağlamak her zaman âşığın âdetidir.
- .36 Onlar yakın oldukları zaman ayrılmak korkusundan ağlıyor, uzak olduklarında da onların özlemlerinden gözleri yaşıyor.

Şairin büyük bir mutasavvıf ve hadis âlimi olması, medihlerindeki üslubuna açıkça yansımıştır. Şair medihlerinde, sürekli olarak günahlarını itiraf etmiş ve onlardan kurtulmak için ise Hz. Peygamber'i vesile kılarak Allah'a dua etmiştir. Şair 66 beyitlik bu uzun kasîdesine de günahlarının affedilmesi için dua ile başlamıştır. İlk sekiz beyitte günahlarının affı için Rabbine yalvaran şair, "Yâ Rabbi! Şefâati saklanan bir hazine olandan (Hz. Peygamber) başka şefâatini umduğum bir dost yoktur." beyti ve sonraki iki beyti ile de mükemmel bir teħalluş ile Hz. Peygamber'i medhine geçmiştir.(Basît)⁵²

- 1 يَا رَبِّ يَا رَبِّ إِنِّي مَسِيئِي الصَّرُّ وَخَارِبْتِي كُرُوبٌ ذُونَهَا الطَّرُّ
2 عَذْتُ عَوَادِي زَمَانِي غَيْرَ وَائِيَةِ عَلَيَّ حَتَّى اعْتَرَيْتِي الْكُرْبُ الْكُبْرُ

⁵² el-Vedğîrî, *Şi'ru İbni't-Tayyib*, s. 59-65.

3	وَذَاكَ مِنْ شَوْعٍ مَا قَدَّمْتُ مِنْ عَمَلٍ	إِذْ لَيْسَ لِي عَمَلٌ تَرْضَاهُ	يُدْخِرُ
4	وَعَبِيرٌ بِذِخْ إِذَا مَا مَحَنٌ نَزَلْتُ	بَعِيدٌ سُوءٌ مُسِيءٌ لَيْسَ يَأْتِمُرُ	
5	وَالِئْهَا مَحَنٌ أَرْجُو بِهَا مَنَحًا	مِنْ فَضْلِكَ الْوَافِرِ الْوَافِي	وَأَتَنْتَظِرُ
6	يَا رَبِّ أَثْقَلَتِ الْأَوْزَارُ نَاصِيَتِي	وَلَيْسَ لِي مَرْكَأٌ يُرْجَى وَلَا وَرَرٌ	
7	يَا رَبِّ أَفْوَى قُورَى الذَّنْبِ مُقْتَفِرًا	مَفَاقِرِي وَأَنَا رُحْمَاكَ أَقْتَفِرُ	
8	يَا رَبِّ بِالْعَثِّ فِي الْعَصَبَانِ وَانْتَشَرْتُ	مِنِّي الْمَعَاصِي وَمِنْكَ الْعَفْوُ مُنْتَشِرٌ	
9	يَا رَبِّ مَا لِي شَفِيعٌ أَرْتَجِيهِ سِوَى	مَوْلَى شَفَاعَتُهُ كَثَرٌ وَمُدْخِرُ	
10	مُحَمَّدٍ أَحْمَدَ الْمُخْمُودِ مَنْ خِمِدَتْ	مِنْهُ السَّرَائِرُ وَالْأَسْرَارُ	وَالسَّبِيرُ

1. Yâ Rabbi! Yâ Rabbi! Bana zarar dokundu ve ardı ardına gelen sıkıntılar ve musibetler bana savaşı açtı.
2. Zamanın getirdiği sıkıntılarım yılmaksızın bana saldırdı. Hatta büyük sıkıntılar başıma geldi.
3. Bu sıkıntılar yaptığım şeyin uğursuzluğundandır. Çünkü benim razı olacağın biriktirilmiş bir amelim yok.
4. Günahkâr bir kulun günah işlediği ve emre uymadığında başına sıkıntıların gelmesinde şaşılacak bir şey yoktur.
5. Ki bunlar karşılığında çok ve herkese yeten lütfundan ihsanlar umduğum ve beklediğim sıkıntılardır.
6. Yâ Rabbi! Günahlar alnımı ağırlaştırdı. Sığınmayı umduğum ve (ondan) kaçacağım bir yerim yok.
7. Yâ Rabbi! Yoksulluğuma muhtaç bir halde en büyük gücüm günahıdır. Ve ben de (zaten) senin rahmetine muhtacım.
8. Yâ Rabbi! Günah işlemekte aşırı gittim. Benim günahlarım yayıldı. Senin de affın yayılmıştır.
9. Yâ Rabbi! Şefâati saklanan hazine olan bir efendiden (Hz. Peygamber'den) başka (şefâatini) umduğum bir şefaatçi yoktur.
10. (O) gizli (halleri), sırları ve sîreti övülen Muhammed, Ahmed, Mahmûd'dur.

Şair belîğ ve itiraf niteliğindeki bu girişten sonra aşağıdaki bölümde methine yine Hz. Peygamber'in mucizelerini zikrederek devam etmiştir.

- 11 وَسَارَ لِلْعَرْشِ وَالْكُرْسِيِّ وَقْتَ سَرَى وَفَارَ مِنْ رَبِّهِ بِالرُّؤْيَةِ النَّظَرُ
12 وَخَارَ مَا لَمْ يَخْزُهُ فِي الْوَرَى مَلَكٌ وَلَا مَلِيكَ وَلَا جِنٌّ وَلَا بَشَرٌ
13 وَخَارَ مَا لَمْ يَخْزُهُ قَبْلَهُ أَحَدٌ وَقَابَلَتْهُ التَّهَانِي تَمَّ وَالْبَشَرُ
14 وَخَصَّ مِنْ رَبِّهِ بِالْمُعْجَزَاتِ فَكَمْ لَدَيْهِ مِنْ مُعْجَزَاتٍ لَيْسَ تَنْخَصِرُ
15 غَمَامَةُ الْأَفْقِ يَا مَا ظَلَّلَتْهُ وَقَدْ رُدَّتْ لَهُ شَمْسُهُ وَشَقَقَ الْقَمَرُ
16 وَمُعْجَزُ الدِّكْرِ كَمْ مِنْ مِصْقَعٍ لَسِنٍ قَدْ رَامَهُ فَرَمَاهُ الْعَبِي وَالْحَصَرُ
17 وَالصَّبَّ كَلَمَهُ وَالْجُدْعُ حَنَّ لَهُ وَكَمْ أَجَابَتْ دُعَاءَ الْمُصْطَفَى الشَّجَرُ
18 وَالطَّيِّبُ وَافَهُ يَشْكُو وَالْبَعِيرُ وَكَمْ عَلَيْهِ سَلِمَتْ الْجُدْرَانُ وَالْحَجَرُ
19 فِي كَفِّهِ سَبَّحَتْ صُمُّ الْخَصَاةِ وَكَمْ مِنْهَا زَلَالٌ مَعِينٍ صَارَ يَنْفَجِرُ
20 وَالْعَيْنُ أَعْدَبَهَا بِرَيْقِهِ وَسَخَا بِهَا وَعَاوَدَهَا مِنْ أَجْلِهِ الْبَصَرُ
21 وَكَمْ وَكَمْ رَاحَةٍ نَبَلَتْ بِرَاحَتِهِ وَرَاحَ عَنْ ذِي السَّقَامِ السَّقَمُ وَالصَّرُّ
22 وَالْعَنْكَبُوتُ حَمَّتْهُ وَالْحَمَامُ غَدَتْ تَحُومُ حَوْلَ حِمَى غَارٍ بِهِ وَغَرُوا
23 وَالْجَيْشُ رَوَاهُ مِنْ دَعْوَتِهِ قَدَحَ وَأَشْبَعَتْهُ بِذِكْرِ الْمُصْطَفَى ثَمَرُ
24 وَكَمْ لَهُ مُعْجَزَاتٌ لَا يُحَاطُ بِهَا وَكَيْفَ يُخْصَى الْخَصَى وَالنَّجْمُ وَالْمَطَرُ
25 وَإِذَا إِلَٰهُ الْوَرَى أَتْنَى عَلَيْهِ فَمَا يَقُولُهُ الْخَلْقُ إِنَّ قُلُوبًا وَإِنْ كَثُرُوا

- 11 (O) İsrâ gecesinde arş ve kürsüye gitti ve Rabbini görmeye mazhar oldu.
12 Yarattılmışlardan melek, melik, cin ve de insanın elde edemediği şeyi elde etti.
13 Kendisinden önce kimsenin elde edemediğini elde etti. Orada onu tebrikler ve müjdeler karşıladı.
14 Rabbi ona nice mucizeler verdi. Onun sınırlandırılmayan nice mucizeleri var.

- .15 Defalarca gök bulutları onu gölgeledi. Güneş onun için döndürüldü ve ay yarıldı.
- .16 Nice fasih dil sahibi Kur'an mucizesi gibi bir mucize getirmeye kalkıştı. Onlarda beyan sınırlı olduğu için güç yetiremediler.
- .17 Keler onunla konuştu, kütük onun için inledi. Mustafâ'nın (SAV) çağrısına nice ağaç cevap verdi.
- .18 Ceylan ona geldi, deve şikâyetinde bulundu. Nice duvar ve taşlar ona selam verdi.
- .19 Avucunda sağır taşlar tesbih etti. Nice tatlı su da fışkırır oldu.
- .20 Gözü tükürüğü ile pislikten temizledi. Onun sayesinde göz tekrar görür oldu.
- .21 Onun eliyle nice nice rahatlıklar elde edildi. Hastadan hastalık ve zarar uzaklaştı.
- .22 Örümcek ağ ördü. Güvercin içine girdikleri mağaranın etrafında dönmeye başladı.
- .23 Onun çağrısı (duası) ile bir kap suyla ordunun susuzluğu giderildi ve (ordu) Mustafâ'nın (SAV) zikri (şayesinde) hurmalar ile doydu.
- .24 Onun nice mucizleri vardır ki sınırlandırılmaz. Çakıl taşları, yıldız ve yağmur (taneleri) nasıl sayılabilir ki?
- 25. İnsanların İlâhı (Rabbi) onu övdükten sonra yaratılmışlar az olsun çok olsun (ona övgüde) ne diyebilirler ki?

Şair Hz. Peygamber'in mucizelerinin saydığı bölümünün ardından şefâat konusuna dönmüş ve günahlarının affedilmesi için Hz. Peygamber'e seslenişlerde bulunmuştur. Şairin bu seslenişlerinin aralarında yine Hz. Peygamber'i metheden beyitleri de inşâd ettiği görülmektedir.

26	فَيَا رَسُولَ الْإِلَهِ كُنْ شَفِيعَ قَتِي
قَدْ صَاعَ مِنْهُ عَلَى لَدَائِهِ الْعُمُرُ	
27	تَتَابَعْتُ مِنْهُ عَوْرَاتٍ وَمَا سَكَنْتُ
رُؤْعَاتُهُ وَتَوَالَى عِنْدَهُ الْكُرُ	
28	قَدْ قَابَلَ اللَّهَ بِالْعَصِيَانِ مِنْهُمَا
فِي غَيْهِ إِذْ غَوَتْهُ النَّفْسُ وَالْأَشْرُ	
29	مَا إِنْ نَهَاهُ نُهَاهُ لَا وَلَا وَرَعَ
قَدْ رَاعَهُ بَلْ رَعَاهُ فِي الْهَوَى عَوْرُ	
30	أَخْطَأَ وَأَخْطَلَ فِي قَوْلٍ وَفِي عَمَلٍ
وَلَمْ يُصِبْ فِي صَالِحَاتٍ قَطُّ تُعْتَبَرُ	

- 31 وَإِنْ دَعْتَهُ إِلَى الْخَيْرَاتِ دَاعِيَةً وَنَى وَإِنْ تَدْعُهُ لِلشَّرِّ لَشِيرٌ يَبْتَدِرُ
- 32 وَإِنْ أَلَمْتُ مَلِمَاتِ الزَّمانِ بِهِ دَعَا وَإِنْ كُشِفَتْ يَسْتَهْوِهِ الْبَطَرُ
- 33 أَمِيرُهُ النَّفْسُ وَالشَّيْطَانُ بَيْنَ هَوَى يَهْوِي بِهِ جُدُ تَفَوَاهُ وَيَعْتَبِرُ
- 34 مَنْ ذَا سِوَاكَ لِهَذَا الْعَبْدِ يَرْحُمُهُ يَا خَيْرَ مَنْ يَمْنَنُهُ الْبَدْوُ وَالْخَضِرُ
- 35 إِنْ لَمْ تُكُنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ تُنْقِذْنِي مِمَّا اقْتَرَفْتُ وَإِلَّا كَيْفَ أَعْتَذِرُ
- 36 خَاشَاكَ خَاشَاكَ يَا مُؤَلَّيْ تَهْمِلُنِي وَلِي إِلَيْكَ التَّجَافُاتُ وَلِي ضُرُرُ
- 37 وَلِي إِلَيْكَ انْتِسَابَاتُ بِتَسْمِيَتِي مُحَمَّدًا وَذِمَامُ لَيْسَ يُخْتَفَرُ
- 38 وَلِي جَوَارٍ بِاعْتَابٍ حَلَلْتُ بِهَا فَعِنْدَهَا الْعَرْشُ وَالْكَرْسِيُّ يُخْتَفَرُ
- 39 وَلِي مَدَائِحُ فِي غُلْبَاكَ تُخْبِرُنِي بِأَنَّهَا نَالَهَا مِنْ سَبِيكَ الطَّفَرُ
- 40 وَلِي رَسَائِلُ فِي فَضْلِ الصَّلَاةِ عَلَيَّ كَ وَالسَّلَامُ وَمَا فِي ذَاكَ قَدْ ذَكَّرُوا
- 41 وَكَلَّهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ بَيْنَ يَدَيَّ نَجْوَايَ قَدَّمْتُهَا لِلْعَفْوِ تَمْتَطِرُ
- 42 فَانْظُرْ لِمَنْ لَازَ بِالْأَبْوَابِ مُطَرِّحًا وَاسْمَعْ لَهُ وَأَجْزُهُ إِنَّهُ وَجُرُ
- 43 وَسَلْ لَهُ اللَّهُ فِي غُفْرَانٍ رَلَّيْهِ حَتَّى يَعُودَ وَكُلُّ الذَّنْبِ مُغْتَفَرُ
- 44 وَفِي خِتَامٍ جَمِيلٍ طَيِّبٍ حَسَنٍ فَبِالْخِتَامِ يَتِمُّ الْقَصْدُ وَالْوَطَرُ
- 45 وَامْنَحْهُ مِنْ كُلِّ مَعْلُومٍ حَقِيقَتَهُ حَتَّى يَرَى صَدْرَهُ كَالْبَحْرِ يَزْدَخِرُ
- 46 وَاكْشِفْ لَهُ الْخُجْبَ فِي لُفْيَاكَ حَتَّى يَرَى جَمَالَ وَجْهِكَ مَا إِنْ عَنْهُ يَسْتَبِيرُ
- 47 وَاشْغَلْهُ بِاللَّهِ فِي سِرٍّ وَفِي عَلَنٍ عَمَّا سِوَاهُ فَمَا فِي غَيْرِهِ سُرُرُ
- 48 وَاجْبِرْهُ مِنْ كُلِّ كَسْرٍ وَارْزُقْهُ عَلَيْهِ هِ بِالْمَعَارِفِ يَتْلُوها فَيَنْجِبُ
- 49 وَافْتَحْ عَلَيْهِ فُتُوحَ الْعَارِفِينَ وَكُنْ لَهُ وَلِيًّا فَمَنْ وَالَيْتَ يَنْتَصِرُ
- 50 وَاجْعَلْ بِأَعْلَى غَلَا الْفِرْدَوْسِ مَنَزَلَهُ فَضْلاً فَيَزْدَادُ مِنْ جَوَارِكَ النَّظَرُ
- 51 تِلْكَ الزِّيَادَةُ وَالْحُسْنَى فَلَا عَجَبَ إِنْ نَلْتُهَا بِالَّذِي سَمَتْ بِهِ مُضَرُ

52	صَلَّى عَلَيْهِ إِلَاهُ الْعَرْشِ مَا طَلَعَتْ	شَمْسٌ وَمَا	ازْدَهَرَتْ فِي	الْأُفُقِ الرَّهْرُ
53	يَا رَبِّ شَفِّعْهُ فِيَّ وَاقْبَلْ شَفَاعَتَهُ	فَجَاهُهُ	رَبَّنَا	لَدَيْكَ مُعْتَبِرُ
54	وَأَنْتَ قُلْتَ وَلَوْ أَنَّهُمْ وَأَنَا	قَدْ	جِئْتُهُ	فَأَنَا إِلَيْهِ مُحْتَصِرُ
55	وَلِي مَقَاصِدُ لَا تَخْفَى عَلَيْكَ وَقَدْ	أَبْدَيْتُ	بَعْضًا	وَجُلُ الْقَصْدِ مُسْتَبِرُ
56	فَأَمْنُنْ عَلَيْنَا وَبَلِّغْنَا مَقَاصِدَنَا	بِأَسْرِهِا	رَبِّ	بَحْرِ الْوِيْرِ مُسْتَجِرُ
57	وَكُلُّ مَا قَدْ طَلَبْنَا فَاقْضِهِ عَجَلًا	وَضِعْفُهُ	فَعَيْتُ	الْفَضْلِ مُتَهَيِّرُ
58	وَكُنْ لَنَا رَبِّ فِي دُنْيَا وَآخِرَةِ	فَإِنَّا	بِرَسُولِ	اللَّهِ نَنْتَصِرُ
59	وَاشْمُلْ إِلَهِي بِمَا نَرْجُو مَشَايِخَنَا	وَوَالِدَيْنَا	فَإِنَّا	لَهُمْ أَتَرُ
60	وَاشْمُلْ أَحِبَّتَنَا طَرًّا وَجِيرَتَنَا	وَالْمُسْلِمِينَ	وَمَنْ	غَابُوا وَمَنْ حَضَرُوا

26. Ey Allah'ın Rasûlü! Dünya ve lezzetleri kendisinden kaybolan,
27. Kendisinde kusurları ard arda gelmiş ve kötülükleri bulunan,
28. Nefs ve kibrin günaha saptırmasıyla isyana dalmış bir şekilde Allah'a kavuşan bir gence şefâat et.
29. Ne akli ne de önem verdiği takva onu (günahtan) nehyetti. Bilakis körlüğü onu hevaya sürükledi.
30. Söz ve davranışta hata etti ve hiçbir muteber salih amel yapmadı.
31. Bir davetçi onu iyiliklere çağırdığında yavaş davranır. Kötülüğe çağırdığında ise acele eder.
32. Zamanın felaketleri başına geldiğinde dua eder, (felaketler) kaldırıldığında kibir onu yoldan çıkartır.
33. Emiri nefis, şeytan ve hevâdır. Onda bulunan takvayı yolda kaybettirir.
34. Ey bedevi ve medenînin kendisine yöneldiği en hayırlı! Senden başka bu kula kim merhamet eder?
35. Ey Allah'ın Rasûlü! Sen işlediğim günahlardan beni kurtarmazsan nasıl özür dilerim.
36. Ey Efendim! Beni ihmal etmezsin. Çünkü zarara uğradığımda sana yalvardım.

- .37 İsmim Muhammed olduğu için seninle bir bağım, başkaları tarafından çiğnenmeyen bir emânım var.
- .38 Yerleştiğim bir kapı eşiği var. Onun karşısında arş ve kürsü küçümsenir.
- .39 Senin yüceliğin hakkında övgülerim vardır. (O övgüler) Bana kabul ettiklerinin arasında olmayı haber veriyor.
- .40 Sana salât ve selâmın fazileti konusunda söyledikleri hakkında risâlelerim var.
- .41 Yâ Rasûlallah! Hepsini affına vesile olması için dua etmemden önce sunuyorum.
- .42 Kapılarına sürünerek sığınan kimseye bak. Onu dinle ve koru; çünkü o endişelidir.
- .43 Hatalarının affedilmesi için Allah'tan (af) iste. Ta ki bütün günahlardan bağışlanarak dönsün.
- .44 İyi ve güzel bir sonuçta hedefler ve arzular tamam olur.
- .45 Bütün ilmî hakikatlerini ona bağışla. Ta ki göğsünü, coşkulu deniz gibi görsün.
- .46 Sana kavuştuğunda perdeyi onun için kaldır. Ta ki yüzünün güzelliğini perdesiz bir şekilde görsün.
- .47 Gizli ve açıkta onu Allah ile meşgul et. Başkasıyla meşgul etme. Çünkü onun dışında mutluluk yoktur.
- .48 Her hastalığını tedavi et. Bilgileri ona ardı ardına ver ki onu okusun, hastalığını gider.
- .49 Ona ariflerin fetihlerini aç. Ve ona dost ol. Sen kime dost olursan o kazanır.
- .50 Senden bir lütuf olarak onun yerini Firdevs'in en yüce yerinde kıl. Senin katında (sana) bakması artsın.
- .51 Bu ziyade ve en güzelidir. (Bunu) Mudar (kabilesinin) yücelme sebebi (Hz. Peygamber) sayesinde elde etmemde şaşırarak bir şey yok.
- .52 Güneş doğdukça ve ufukta yıldız parladıkça Arşın Rabbi'nin salâtı onun üzerine olsun.
- .53 Yâ Rabbi onu bana şefâatçi kıl. Şefâatini kabul et. Rabbimiz! Onun şanı katında itibarlıdır.
- .54 (Ya Rabbi) Sen dedin ki: "Şayet onlar....." (Ya Rabbi) Ben ona geldim ve onun huzurundayım.

- .55 Sana gizli olmayan isteklerim vardır. Birazını ortaya koydum, çoğu isteği gizledim.
- .56 Akan iyilik denizinin Rabbi! Bize lutfet. Bizi bütün isteklerimize ulaştır.
- .57 Bütün isteklerimizi acele bir şekilde ver. Ve onu artır. Çünkü lütfun yağmuru bol yağar.
- .58 Dünya ve ahirette bizimle ol. Çünkü biz Rasûlullah'ın sayesinde kazanırız.
- .59 Umduklarımıza hocalarımız ve babalarımızı da dâhil eyle. Çünkü biz onların eseriyiz.
60. Bütün sevdiklerimizi, komşularımızı ve (şu an) olan olmayan bütün Müslümanları da dâhil et.

Bütün medih şiirlerinde olduğu gibi şair bu medih kasîdesini de salâtu selâm ile bitirmiştir.

61	وَصَلِّ صَلَاةً عَلَى خَيْرِ الْوَزَى وَعَلَى	الْأَصْحَابِ وَالْأَلِ مَنْ هُمْ فِي الدُّجَى غُرَى
62	مَشْفُوعَةً بِسَلَامٍ عَزْفُهُ عَيْقٌ	مِنْ عَطْرِهِ يَسْتَعِيرُ الْعَنْبَرُ الْعَطِرُ
63	مَا قَامَ غُصْنٌ عَلَى سَاقٍ فَمَيَّلَهُ	رِيحُ الشَّمَالِ لِكَيْ يَلْنِمَهُ النَّهْرُ
64	وَمَا بَكَتْ سَحْبٌ الْأَفَاقِ هَامِيَةً	فَصَحَّحَتْ لِبَكَاءِ آمَاقِهَا الزَّهْرُ
65	وَمَا تَوَسَّلَ بِالْمُحْتَارِ دُو قَلَقٍ	فَعَادَ تَقَدَّمُهُ حَاجَاتُهُ تَفَرُّ
66	وَمَا شَدَا مَنْ أَضَرَّتْهُ ضَرُورَتُهُ	يَا رَبِّ يَا رَبِّ إِنِّي مَسْنِي الضَّرُّ

- .61 Yaratılmışların en hayırlısına, karanlık gecede bir yıldız olan âl ve ashabına salât olsun.
- .62 Beraberinde ıtır ve amberin kokusunu kendisinden aldığı hoş bir koku ile selam olsun.
- .63 Nehri öpmesi için (ağacın) gövdesi üzerindeki dalları meylettiren kuzey rüzgârı estiği sürece;
- .64 Gökyüzü bulutlarının yağarak ağladığı, onun ağlamasına çiçeklerin güldüğü sürece;
- .65 Sıkıntıda olanların Hz. Peygamber'e tevessül edip ihtiyaçları yerine getirilmiş bir halde döndüğü sürece;

66. Bir kimsenin ihtiyaçlarının kendisine zarar verip de “Yâ Rabbi Yâ Rabbi! Şüphesiz ki bana bir sıkıntı dokundu.” dediği sürece (salât ve selâm olsun.)

İbnu't-Ṭayyib âyetten de iktibâs yaptığı Hz. Peygamber'i veciz bir şekilde methettiği, aşağıdaki şiirinde, Hz. Peygamber'in eşsizliğini ifade etmek amacıyla ona itaatın Allah'a itaat olduğunu iktibâs sanatıyla ifade etmiştir.(Kâmil)⁵³

1	فَلْيَقْتَنِبِ الْآثَارَ مَنْ رَامَ الْعِلَّاءَ وَلْيَسْتَمِيعِ آثَارَ أَحْمَدَ طَه
2	وَلْيَغْتَنِمِ طَاعَاتِهِ تَبَعًا فَمَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ

.1 Yücelmek isteyen kimse (Hz. Peygamber'in) izlerini takip etsin. Ahmet Tâhâ'nın sözlerine kulak versin.

.2 Ona tabi olarak onunitaatlerini elde etsin. Kim Rasûle itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur.

Şair başka bir medih kasîdesine şiirini yazdığı zaman olan sabahın ilk saatlerindeki tabiat tasviri ile duygusal bir giriş yapmıştır.(Serî)⁵⁴

1	تَرَنَّمَ الطَّيْرُ عَلَى غُصْنِ بَانٍ إِذْ بَانَ غَيْمُ الْحَيِّ وَالصَّخْوُ بَانٍ
2	وَقَامَتِ الْأَدْوَاخُ رَاقِصَةً لَمَّا حَكَى الْقَمَرِيُّ صَوْتَ الْقِيَانِ
3	فَلْتَغْتَنِمِ يَوْمَكَ فِي رَوْضَةِ كَانْهَا مِنْ غُرَفَاتِ الْجَنَانِ
4	رَوْضَةُ أَنْسٍ نُورُ نُوَارِهَا يَشْبُ نَارَ الشُّوقِ وَسَطَ الْجَنَانِ
5	تُذَكِّرُ الْعَاشِقَ نَسَمَتُهَا نَسَمَةُ أَرْضِ شَائِهَا أَيَّ شَانِ

1. Havadaki bulutlar gidip açık hava ortaya çıktığında kuş, sorkun ağacında terennüm etti.

.2 Kumru, şarkıcı kadının sesine benzediğinde ağaçlar raks etmeye başladı.

.3 Sanki cennetlerin odaları olan bir bahçede gününün kıymetini bil.

.4 O ünsiyet ravzasının nurlu çiçekleri gönlün ortasındaki özlem ateşini tutuşturur.

.5 Esintisi, âşığa şâni yüce olan yerin esintisini hatırlatır.

⁵³ eş-Şerakî, *er-Rihletu'l-Hicâziyye*, s. 96-97; el-Vedğîrî, *Şi'ru İbni't-Ṭayyib*, s. 119.

⁵⁴ eş-Şerakî, *er-Rihletu'l-Hicâziyye*, s. 501-502; el-Vedğîrî, *Şi'ru İbni't-Ṭayyib*, s. 94- 96.

Şair bu edebî girişinin ardından aşağıdaki beyitinde Hz. Peygamber'i kıymetli bir sevgili olarak görür.

6 أَرْضٌ بِهَا حَلٌّ الْحَبِيبِ الَّذِي قَدْ كَلَّ عَنْ تَكْيِيفِهِ الثَّقَلَانُ

.6 (O yer) İnsanlar ve cinlerin (mahiyetinin) nasıl olduğunu anlayamadığı sevgilinin yerleştiği bir yerdir.

Şair sonraki beyitlerinde ise belîğ ifadelerle Hz. Peygamber'in yüceliğini methetmiştir.

7 أَشْرَفُ مَخْلُوقٍ وَأَكْرَمُ مَنْ قَدْ خَصَّهُ اللَّهُ بِأَعْلَى مَكَانٍ

8 مُحَمَّدٌ الْمُخْتَارُ خَيْرُ الْوَرَى الْحَامِدُ الْمَحْمُودُ طَوْلَ الزَّمَانِ

9 مَنْ وَجْهُهُ الْوَجْهُ الْجَمِيلُ الَّذِي يَخْجَلُ مِنْ أَنْوَارِهِ النَّيِّرَانِ

10 وَمَنْ حَوَى الْخُسْنَ بِاجْمَعِهِ وَجَمَعَتْ فِيهِ الْخِصَالُ الْجِسَانُ

7. (O) Allah'ın en yüce makamı kendisine has kıldığı yaratılmışların en yüce ve en cömertidir.

.8 (O) Bütün zamanlarda öven ve övülen, yaratılmışların en hayırlısı Muhammedu'l-Muhtâr'dır.

9. (O) Güzel yüzlü ve nurundan ay ve güneşin nurunun utandığı kimsedir.

.10 (O) Bütün güzellikleri kendisinde toplayandır. Güzel hasletler onda toplanmıştır.

Şair bu edebî methinin ardından sonraki beyitlerinde ise Hz. Peygamber'in mucizelerini sayarak yine methine devam etmiştir.

11 وَأَظْهَرَ اللَّهُ عَلَى يَدِهِ كَمِّ مُعْجَزَاتٍ أَفْصَحَتْ عَنْ بَيَانِ

12 إِنَّ الَّذِي أَخْرَزَ مِنْ شَرَفٍ عَنْ حَصْرِهِ يَعْجُزُ إِنْسٌ وَجَانُ

13 بِالْحَقِّ رَبُّ الْخَلْقِ أَرْسَلَهُ فَأَنْصَحَ الْحَقُّ بِهِ وَاسْتَبَانَ

14 وَكَمْ حَبَاهُ اللَّهُ مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ بَاتَتْ لِقَاصِ وَدَانِ

15 شَقٌّ لَهُ الْبَدْرُ وَرَدَّتْ لَهُ بَعْدَ الْمَغِيبِ الشَّمْسُ وَالصَّخْرُ لَانُ

16 وَالضَّبُّ وَالطَّيِّ بِمَجْلِسِهِ قَدْ كَلَّمَاهُ بِفَصِيحِ اللَّسَانِ

17 وَالْدُّوْحُ جَاءَتْ عَلَى سَوْفِهَا تَحُطُّ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ بَنَانٍ

- .11 Allah onun elinde apaçık bir şekilde ortayakoyduğu nice mucizeler göstermiştir.
- .12 O insanlar ve cinlerin kavramakta aciz olduğu bir şeref elde etti.
- .13 Yaratılmışların Rabbi onu hak ile gönderdi. Onun sayesinde hak açıklandı ve görünür oldu.
- .14 Allah ona nice ayetler verdi. (Bu ayetler) Uzak ve yakın olanlara göründü.
- .15 Dolunay onun için yarıldı ve güneş battıktan sonra onun için geri döndü, kaya yumuşadı.
16. Keler ve ceylan, meclisinde onunla açık bir şekilde konuştu.
17. Ağaç, parmakları olmaksızın gövdesi üzeri yürüyerek (ona) geldi.

Şair mucizelerin ardından methinin en veciz ifadelerinden birisi ile onun güzellikte bir benzerinin bulunmadığını ifade etmiş, sonraki beyitlerinde salât ve selâm ifadeleri ile methini bitirmiştir.

18 هَذَا أَجَلُ الْخَلْقِ قَاطِبَةً هَذَا شَفِيعُ الْخَلْقِ يَوْمَ الرَّهَانِ

19 هَذَا الَّذِي فِي حُسْنِهِ مُقَرَّدٌ هَذَا الَّذِي لَيْسَ يُقَاسُ بِثَنَانٍ

20 أَسْأَلُ اللَّهَ رَبِّي يَمْنَحَنِي بِجَاهِهِ قُرْأًا يَنْتَلِ الْأَمَانُ

21 وَأَنْ يَكُونَ الْخُتْمُ لِي بِالرَّضَى فَإِنَّهُ ذُو الْخُودِ وَالْإِمْتِنَانُ

22 ثُمَّ صَلَاةُ اللَّهِ دَائِمَةٌ مَا كَتَمَ الصَّبُّ هَوَاهُ وَصَانُ

23 عَلَى النَّبِيِّ وَالْأَلِ وَالصَّحْبِ مَا تَرْتَمُ الطَّيْرُ عَلَى غُصْنٍ بَانُ

18. O, bütün yaratılmışların en yücesi, hesap gününde yaratılmışların şefâatçisidir.
- .19 O, güzellikte tektir. Başkası ile mukayese edilemeyendir.
- .20 Rabbim Allah'tan onun yüzü suyu hürmetine emniyete kavuşmayı nasip etmesini dilerim.
21. Sonumun Allah'ın rızasını kazanmak olmasını (dilerim.) Çünkü o cömertlik ve minnet sahibidir.
- .22 Âşıkın aşkını gizlediği ve koruduğu sürece daima Allah'ın salâtı (onun üzerine) olsun.

23. (Yine salât) Sorkun ağacının üzerinde kuş terennüm ettiği sürece Nebinin, âlinin ve ashâbının üzerine olsun.

SONUÇ

İbnu'Ŧ-Ŧayyib *Divan'*ında başta Hz. Peygambere olmak üzere methiyelere yer vermiştir. Şair çalınmasından dolayı zihninde kalan beyitlerinden oluşturduğu *Divan'*ında 230 beyit ile Hz. Peygamber'i methetmiştir. Bu medihler *Dîvân'*ındaki methiyelerin çoğunu oluşturmaktadır. Zaten onun için *Divan'*ı demek bu methiyeleridir. Çalınmasından dolayı üzüntüsünü dile getirdiği mısralarda da bu açıkça görülmektedir. Şairin bu medihlerinde diğer şairlerin Hz. Peygamber medihlerinde zikrettiği konulara aynen yer verdiği görülmektedir. Bu methiyelerindeki amacı ise Hz. Peygamber'den şefaât isteğidir. Bu nedenle de şair samimi, içten ifadeler kullanmıştır. Çünkü şair için Hz. Peygamber uğruna her şeyini feda edebileceği bir sevgili ve de Allah'ın huzurunda kendisinin şefaâtini umduğu tek kişidir.

Şair Hz. Peygamber medihlerine sanki şiirin bütünü hakkında tek beyitle bilgi verircesine etkili ve çarpıcı bir şekilde matla' ile başlamış, matla'nın ruhuna uygun bir şekilde mukaddime yapmıştır. Matla' ve mukaddime arasındaki uyum konusunda şairin başarılı olduğu görülmektedir.

Şair mukaddimelerinde gazel, atlâl, tasvîr ve dua gibi farklı konulara yer vermiştir. Şairin mukaddimelerinde yer verdiği bu konular bakımından geleneksel şiir anlayışına uyduğu görülmektedir. Şair mukaddimelerinde bu farklı konular arasında güzel geçişler yapmıştır.

Methiyelerinde giriş bölümünden sonra asıl konuya geçişte ve diğer bölümler arasında münasebet kurarak geçiş yapma sanatı olan teħalluşu, şairin başarılı bir şekilde kullandığı, mukaddimeden şiirin asıl konusuna geçişte konu bütünlüğünü bozmadan geçiş yaptığı görülmektedir. Şairin sadece mukaddimeden geçişlerinde değil aynı zamanda şiirin tamamındaki yaptığı geçişlerinde de bütünlüğü bozmadığı görülmektedir. Şair teħalluş ile şiirlerinde sağladığı ahengi şiirin hatimesine kadar güzel bir şekilde göstermiş, şiirlerine hatime ile son noktayı koymuştur.

Şairin methiyeleri dil ve üslûp açısından değerlendirildiğinde onun dindar, muttaki bir insan ayrıca da bir hadis âlimi olması gibi özellikleri dil ve üslûbuna açık bir şekilde yansıdığı görülmektedir. Şair başta bedihi sanatlardan cinas olmak üzere farklı edebî sanatlar kullansa da dili anlaşılırdır.

Şair şiirlerinde edebî tasvire de geniş bir şekilde yer vermiştir. Şair kasîdelerinde sabahın ilk saatleri ve de Hz. Peygamber'in yaşadığı mübarek yerler hakkındaki tasvirleri methiyelerinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Şair yaptığı bu tasvirlerle şiirine güzellik katmıştır.

KAYNAKÇA

el-Ah  dar Muhammed, *el-Hayâtu'l-Edebiyye fi'l-Mağrib 'al   'Ahd  d-Devleti'l-'Aleviyye*, 1.b., Dâru'r-Re    l-H     e, 1977.

el-Ba      , İsmail b. Muhammed Emîn b. M  r Sel  m el-B      , *Hediyet  l-'  rif  n Esmâu'l-Muellif  n     ru'l-Mu  annef  n*, Dâru İhy  i't-Tur     el-'Arabî, Beyrut, tsz.

el-Cebertî, Abdurrahmân b. Hasan, *'Acâibu'l-    r fi't-Terâcim ve'l-Ağır*, thk. Abdurrahîm Abdurrahmân Abdurrahîm, Dâru'l-Kutubi'l-Mi  riyye, 1997.

Ceran, İsmail, *Fas Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2012.

Ergin, Mehmet Mesut, *Osmanlı Dönemi Arap   irinde Peygamber Methiyeleri*, Marife, Sayı:1 Bahar 2007, s. 119-135.

el-Fa  l  , Mevl  y   İdrîs, *ed-Dureru'l-Behiyye ve'l-Cevâhiru'n-Nebeviyye*, Vizâratu'l-Evkâf ve'  -  u  ni'l-  sl  miyye, Mağrib, 1999.

H  cc  , Muhammed, *Mu'allimetu'l-Mağrib*, el-Cem'  yyet  l-Ma  r  biyye li't-Te'  lif ve't-Tercüme ve'n-Neşr, Rabat, 2002, XVI, 5358.

H  rek  t, İbrahim, *el-Mağrib 'Abra't-Târîh*, 2. baskı, Dâru'l-Bey    , 1995.

  bn S    , 'Abdussel  m b. Abdilkâdir, thk. Muhammed H  cc  , *  th  fu'l-Mu    li'*, 1.b., Dâru'l-  arbi'l-  sl  m  , 1997.

Kennûn, Abdullah, *en-Nub    u'l-Mağribî fi'l-Edebi'l-'Arabî*, 2.b., Tanca, 1960.

el-Kettânî, Muhammed Abdul  ay b. Abdulkeb  r b. Muhammed el-Hasen   el-  dr  s  , *Fihrisu'l-Fehâris*, ve'l-E    t ve Mu'cemu'l-Me  'cim ve'l-Me      t ve'l-Muselsel  t, 2.b., D  ru'l-Ma  ribi'l-  sl  m  , Beyrut, 1982.

el-Kett  n  , Muhammed b. Cafer b. İdr  s, *Selvetu'l-Enf  s*, thk. Muhammed Hamza b. Ali el-Kett  n  , byy., tsz.

-----, *er-Ris  let  l- Must    refe*, 6.b., D  ru'l-Be    ir, 2000.

el-Men  n  , Muhammed , *el-Ma    diru'l-'Arab  yye li't-T  r  hi'l-Ma  rib*, Kuliyetu'l-    b ve'l-'Ul  mi'l-  ns  niyye, Rab  t, 1983.

Mevlây Abdurrahmân b. Zeydân, *el-Munzi'ul-Latîf fî'l-Mefâhîr*, thk. Abdulhâdi en-Nâzî, 1.b, Dârul-Beydâ, 1993.

el-Murâdî, Muhammed Halîl b. Ali b. Muhammed b. Muhammed, *Silku'd-Durar fî A'yânî'l-Ķarnî'â-æâniye 'Aşar*, 3.b, Dârul-Beşâirî'l-İslâmiye-Dârul İbni Hâzm, 1988.

es-Selâvî, Ebu'l-'Abbâs Ahmed b. Hâlid en-Nâşirî ed-Der'î, *Kitâbu'l-İstikşâ li-Aĥbârî'd-Duvelî'l-Mağribî'l-Akşâ*, thk. Câfer en-Nâşirî, Muhammed en-Nâşirî, Dârul-Beydâ, tsz.

eş-Şeraĥî, Muhammed b. Muhammed Ŧayyib b. Muhammed b. Mûsâ b. Muhammed el-Fâsî, *er-Rihletu'l-Hicâziyye*, thk. Nûreddîn Şûbed, 1.b., el-Muessesetu'l-'Arabiyye li'd-Dirâsâti ve'n- Neşri'l-Merkezi'r-Reîsî, 2014.

----- *Şerĥu Kifâyeti'l-Muteĥaffız*, thk. Ali Hüseyin el-Bevvâb, 1.b., Dârul-'Ulûm, Riyâd, 1983.

et-Tiṭvânî, Muhammed b. Tâvîṭ, *el-Vâfî bi'l-Edebî'l-'Arabiyyi fî'l-Mağribî'l-Akşâ*, 1. b., Dârul-Ş-Şekâfe, 1982.

el-Vedğîrî, Abdulalî, *et-Ta'rîf bi İbni't-Ŧayyib eş-Şeraĥî*, 1.b., Menşûrâtü 'Ukâz, Rabât, 1990.

----- *Şi'ru İbni't-Ŧayyib*, 1.b., el-Bûkîlî, 1996.

ez-Zebîdî, Murtaḍâ, *Tacu'l-'Arûs min Cevâhiri'l-Ķâmus*, Dârul-Hediyye, tsz.

----- *Elfiyyetu's-Sened*, thk. Muhammed b. 'Azûz, 1.b., Dârul İbn Hâzm, Beyrut, 2006.

ez-Ziriklî, Ḥayruddîn b. Mahmud b. Muhammed b. Ali b. Fâris, *el-A'lâm*, 15. b, Dârul-'İlmi'l-Melâyîn, 2002.

